

TK 155.618

KFKI-1984-38

ZOMBORI P.
NÉMETH I.
ANDRÁSI A.
GERMÁN E.
KEMENES L.

KÖRNYEZETI DÓZISINTENZITÁS HELYSZÍNI
MEGHATÁROZÁSA $Ge(Li)$ -SPEKTROMETRIÁVAL
A MÓDSZER ALKALMAZÁSA

Hungarian Academy of Sciences

CENTRAL
RESEARCH
INSTITUTE FOR
PHYSICS

BUDAPEST

2017

KÖRNYEZETI DÓZISINTENZITÁS HELYSZÍNI
MEGHATÁROZÁSA $Ge(Li)$ -SPEKTROMETRIÁVAL

A MÓDSZER ALKALMAZÁSA

ZOMBORI P., NÉMETH I., ANDRÁSI A.

Központi Fizikai Kutató Intézet
1525 Budapest 114, Pf.49

GERMÁN E., KEMENES L.

Paksi Atomerőmű Vállalat
7031 Paks Pf.71

KIVONAT

Reportunkban a környezeti dózisteljesítmény Ge(Li) spektrometriával történő helyszíni meghatározását ismertetjük.

Méréseket végeztünk a paksi atomerőmű környezetében és részt vettünk nemzetközi összemérésekben is. Eredményeinket összevetettük korábbi mérések adataival. Meghatároztuk a rendszer érzékenységét néhány természetes és mesterséges radioizotópra.

Ugy találtuk, hogy Ge(Li) detektor alkalmazásával a mesterséges radioaktivitás kimutathatósági szintje kb. egy nagyságrenddel csökkent.

АННОТАЦИЯ

В работе описывается определение мощности дозы окружающей среды, осуществляемое на местах с помощью спектрометрии с Ge(Li)-детектором.

Измерения проводили в окрестности АЭС "Пакш", а также принимали участие в международных сличениях. Полученные результаты сравнили с данными более ранних измерений. Определили чувствительность системы по нескольким естественным и искусственным радиоизотопам.

Нашли, что при применении Ge(Li)-детектора предел чувствительности к искусственной радиоактивности улучшается, примерно, на один порядок.

ABSTRACT

The in situ determination of the environmental dose rate by Ge(Li) spectrometry is discussed in this report.

We carried out the measurements in the vicinity of the Paks Nuclear Power Station and also participated in international intercomparisons. The results were compared to the data of previous measurements. We determined the sensitivity of the system for some natural and manmade radionuclides.

It was found that the detection limit for manmade radioactivity decreased by one order of magnitude using this method.

T A R T A L O M

1. Bevezetés	1
2. A mérőrendszer és a mérési módszer	2
3. Helyszini mérések a paksi atomerőmű környezetében	9
4. KGST összemérés Csehszlovákiában	25
5. Csehszlovák-magyar összemérés a paksi atom- erőmű környezetében	36
6. Következtetések	49
Hivatkozások	63

1014727

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1. Bevezetés

1982-ben lezárult a paksi atomerőmű környezetében végzett sugárzási alapszintmérési program, amelynek során három éven át, évente több alkalommal végeztünk helyszíni méréseket az erőmű körzetének 23 pontján a PAV Környezetellenőrző Laboratóriumának mérőkocsijával. A NaI/Tl/ spektrométerrel és GM-csőves detektorokkal felszerelt mozgó laboratórium segítségével meghatároztuk az egyes mérési pontokon kialakuló gamma sugárzási tér minőségi összetételét, időbeli változását, komponensenkénti és együttes dózisteljesítményét és az egyes természetes radioizotópok átlagos talajbeli aktivitáskoncentrációját. A legérzékenyebbnek adódó NaI/Tl/-spektrometriai módszerrel jól mérhetők a természetes radionuklidok gamma-vonalai, az erőműtől származó, várhatóan kismértékű környezeti szennyeződés kimutatására azonban a rosszabb felbontóképesség miatt csak korlátozottan alkalmas. Erre utalt az is, hogy az alapszintmérés során felvett spektrumokból a világmérvű lerakódásból származó ^{137}Cs gammavonalának intenzitását, így az attól származó dózisteljesítmény-járulékot is csak nagy hibával, tulajdonképpen csak becslés jelleggel tudtuk meghatározni. Ez készítette a Paksi Atomerőmű Vállalatot arra, hogy a mérési lehetőségeknek a jobb energiafelbontás irányába történő kiterjesztése érdekében egy Ge/Li/ detektort a szükséges elektronikus egységekkel együtt beszerezzen.

Az új mérőberendezés rendszerbeállításának első lépéseként 1982. során elvégeztük a spektrométer kalibrálását, meghatároztuk mindazokat a mennyiségeket, amelyek a

mérések kiértékeléséhez, a mért spektrumokból dozimetriai adatok kiszámításához szükségesek. Erről a munkáról az elmúlt évi jelentésünkben számoltunk be [1]. A laboratóriumi kalibrációs mérésekhez használt kísérleti összeállításról át kellett térnünk a tényleges helyszini mérésekre alkalmas, mozgó laboratóriumi berendezésekre, amely számos technikai jellegű problémát vetett fel. Ezek megoldása és az első helyszini környezeti mérések elvégzése, kiértékelése és interpretálása alkotta munkánk zömét az elmúlt év során. Az új Ge/Li/-spektrometriai módszer eredményei, összehasonlítva a korábban alkalmazott módszerekével, messzemenően igazolták elképzeléseinket, alkalmazásával kb. egy nagyságrenddel csökken a környezetbe kijutó radioaktivitás kimutathatósági szintje. A berendezés a paksi környezetellenőrző rendszer mozgó laboratóriumának szerves része, amellyel a jövőben rendszeres környezeti mérések, szükség esetén rendkívüli baleseti felmérés is végezhető.

2. A mérőrendszer és a mérési módszer

A környezeti dózisteljesítmény helyszini mérésére szolgáló berendezések egy terepjáró gépkocsiban foglalnak helyet.

Az 1979-82. között végzett alapszintméréseket egy 3" x 3"-es NaI/Tl/ detektorral és egy GM-csőves detektorpárral végeztük /az egyik detektor ón és ólom árnyékolással van ellátva/. A szcintillációs detektor információt szolgáltat a környezeti sugárzás minőségi elemzéséhez,

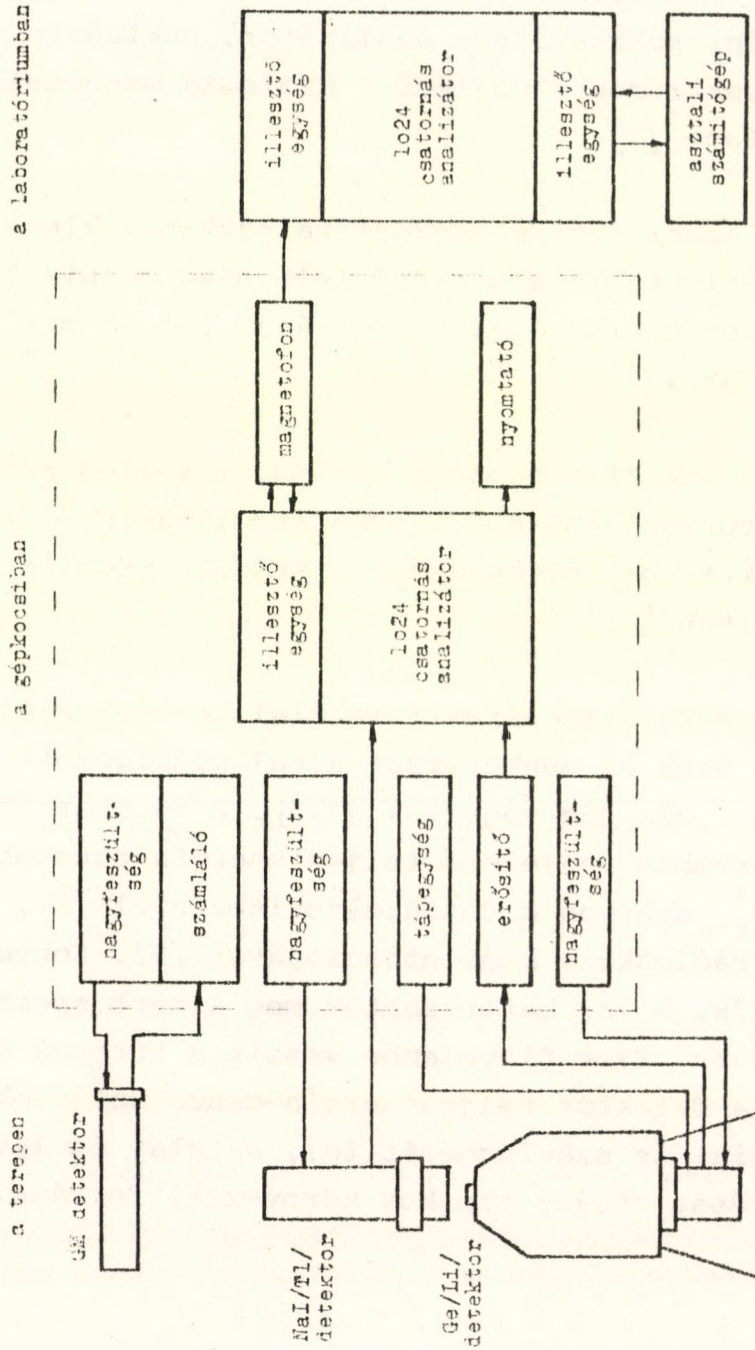

a GM-csöves detektorok jelzései pedig közvetlenül összevethetők az erőmű környezetében telepített mérőállomások GM-csöves szintjelzésének adataival. A gépkocsiban helyezkednek el a detektorokat ellátó berendezések: nagyfeszültségű tápegység, sokcsatornás analizátor, nukleáris spektrométer és a spektrumok rögzítésére szolgáló magnetofon, valamint interface [2].

A mozgó laboratórium eszköztára 1982-ben kiegészült egy 85 cm^3 aktív térfogatu talaj felé néző Ge/Li/ detektorral és a hozzátartozó elektronikával [1]. A mérőrendszer vázlata az 1. ábrán látható.

A spektrumok kiértékelése a Környezetellenőrző Laboratóriumban történt EMG 666 típusu számítógéppel [2]. A Ge/Li/ spektrumok értékelésére a MEASSYS programrendszert használtuk [3].

A környezeti gamma-spektrometriai mérések kiértékelését a H.L. Beck és munkatársai által kidolgozott ún. "csucsmódszer" alapján végeztük [4,5]. A módszer lényege, hogy a spektrumban megjelenő teljes energia-csúcsok intenzitása N_f arányos a dózisteljesítménnyel $\dot{X}$, illetve a forrás radioaktív koncentrációjával S . Konverziós tényezők N_f/S , $N_f/\dot{X}$ határozhatók meg a mért spektrum minden csúcsára. Ezek figyelembe veszik a fotonok szögeloszlását, a detektor teljesenergia-csúcs hatásfokát /annak energia- és szögfüggését is/, a talaj és levegő gyengítő hatását néhány tipikus környezeti forráseloszlás esetén.

1. ábra: A mérőrendszer

A konverziós tényezők további faktorok szorzatára bonthatók:

$$\frac{N_f}{S} = \frac{N_f}{N_o} \cdot \frac{N_o}{\phi} \cdot \frac{\phi}{S}$$

$$\frac{N_f}{\dot{X}} = \frac{N_f}{S} \cdot \frac{S}{\dot{X}}, \text{ ahol}$$

N_f a teljesenergia-csucsban mért számlálási sebesség /cps/, S a forrás talajbeli radioaktív koncentrációja /Bq.kg⁻¹ vagy Bq.cm⁻³/, N_o a teljesenergia-csucsban mért számlálási sebesség /cps/, ha a forrás a detektor tengelyében helyezkedik el, ϕ az ütköztelen gamma foton fluxus /foton.cm⁻².s⁻¹/ 1 m-rel a talaj felett, $\dot{X}$ pedig az ott mérhető levegőbeni dózisteljesítmény /nGy.h⁻¹/.

A kalibráció során meghatároztuk pontszerű sugárforrások segítségével a detektorok érzékenységének energia- és irányfüggését /N/ ϕ / [1, 2].

A konverziós tényezők meghatározásához az alábbi forráseloszlásokat tételeztük fel. A természetes eredetű radioizotópok esetén /⁴⁰K, U-Ra sor, Th sor/ a talajban egyenletes /S_o/, a mesterséges eredetű radioizotópokra talajfelszíni sík eloszlást /S_A/ tételeztünk fel.

A ϕ/S és az $S/\dot{X}$ faktorok kiszámításához a szakirodalomban [5] közölt táblázatokat használtuk fel. Az N_f/N_o értékek meghatározása az érzékenységmátrixok és a fluxus irány szerinti eloszlásának felhasználásával történt [1, 2]. Az 1. táblázat tartalmazza a konverziós tényezőket a NaI/Tl/ detektor esetén [2].

1. táblázat: Konverziós tényezők a dózisteljesítmény-járulékok és a radioaktív koncentrációk számításához NaI/Tl/ detektor esetén

energia /keV/	egyenletes eloszlás		sikkeloszlás	
	$N_f/\dot{X}$ /cps.nGy ⁻¹ .h/	N_f/S_O /cps.Bq ⁻¹ .kg/	$N_f/\dot{X}$ /cps.nGy ⁻¹ .h/	N_f/S_A /cps.Bq ⁻¹ .cm ² /
609 /U-Ra sor/	1,21 /-1/	5,37 /-2/	-	-
662 / ¹³⁷ Cs/	7,10 /-1/	1,64 /-1/	1,34	3,37 /1/
1460 / ⁴⁰ K/	2,40 /-1/	1,01 /-2/	-	-
1760 /U-Ra sor/	2,45 /-2/	1,05 /-2/	-	-
2620 /Th-sor/	3,08 /-2/	2,05 /-2/	-	-

A 2. táblázat tartalmazza Ge/Li/ detektor esetén az egyenletes eloszlású természetes radioizotópokra vonatkozó konverziós tényezőket a spektrumban található legintenzívebb vonalakra [1].

Meghatároztunk számos olyan mesterséges eredetű és sikkeli eloszlású radioizotópra vonatkozó konverziós tényezőt, amelyek az irodalomban közölt tapasztalatok alapján környezeti mintákban várhatóan előfordulnak [1]. A helyszíni mérések során további, korábban nem feltételezett nuklidokat sikerült azonosítani, az is kiderült továbbá, hogy bizonyos esetekben a mesterséges eredetű forrásokat is célszerű egyenletes talajbeli eloszlásúnak feltételezni. A 3. táblázat tartalmazza ezen radioizotópokra vonatkozó konverziós tényezőket mind sikkeli, mind egyenletes forráseloszlások esetén.

2. táblázat: Konverziós tényezők természetes radioizotópokra Ge/Li/ detektor esetén.

izotóp	energia /keV/	$N_f/\dot{X}$ /cps.nGy ⁻¹ .h/	N_f/S_o /cps.Bq ⁻¹ .kg/
⁴⁰ K	1460,8	2,84 /-2/	1,22 /-3/
U-Ra sor	295,2	9,60 /-3/	4,26 /-3/
	352,0	1,71 /-2/	7,58 /-3/
	609,4	1,62 /-2/	7,20 /-3/
	1120,4	4,22 /-3/	1,87 /-3/
	1238,2	1,54 /-3/	6,84 /-4/
	1764,6	3,48 /-3/	1,55 /-3/
	2204,5	9,22 /-4/	4,09 /-4/
Th-sor	238,6	1,89 /-2/	1,24 /-2/
	338,5	4,23 /-3/	2,77 /-3/
	583,1	7,77 /-3/	5,09 /-3/
	727,1	1,67 /-3/	1,09 /-3/
	911,1	6,23 /-3/	4,08 /-3/
	968,9	3,79 /-3/	2,49 /-3/
	2614,5	4,29 /-3/	2,81 /-3/

3. táblázat: Konverziós tényezők néhány sík- és egyenletes eloszlású radioizotópra Ge/Li/ detektor esetén.

izotóp	energia /keV/	síkeloszlás		egyenletes eloszlás	
		$N_f/\dot{X}$	N_f/S_A	$N_f/\dot{X}$	N_f/S_O
		/cps.nGy ⁻¹ .h/	/cps.Bq ⁻¹ .cm ² /	/cps.nGy ⁻¹ .h/	/cps.Bq ⁻¹ .kg/
⁷ Be	477,4	3,39 /-1/	7,53 /-1/	-	-
⁵⁴ Mn	834,8	1,27 /-1/ *	4,59	6,65 /-2/	2,34 /-2/
⁵⁸ Co	810,8	1,34 /-1/	4,67	6,96 /-2/	2,33 /-2/
⁶⁰ Co	1173	3,43 /-2/	3,48	1,90 /-2/	2,05 /-2/
	1333	3,05 /-2/	3,09	1,79 /-2/	1,93 /-2/
^{110m} Ag	657,7	4,43 /-2/	5,18	2,10 /-2/	2,40 /-2/
	884,7	2,72 /-2/	3,18	1,41 /-2/	1,62 /-2/
	937,5	1,23 /-2/	1,43	6,70 /-3/	7,63 /-3/
	1384	6,27 /-3/	7,33 /-1/	4,00 /-3/	4,54 /-3/
¹³⁷ Cs	661,6	1,85 /-1/	4,60	9,58 /-2/	2,21 /-2/

A GM-csőves detektorpár jelzéseinek értelmezéséhez figyelembe vettük a kozmikus sugárzás által okozott detektorjelzés - járulékot és megmértük a detektorok érzékenységének energia- és irányfüggését. A POKER-CAMP program [6] segítségével meghatároztuk az egyes természetes radioizotópok, illetve sorok egységnyi talajbeli koncentrációjától eredő detektorjelzéseket és dózisteljesítmény-járulékokat, majd átlagos koncentrációkat feltételezve

kiszámítottuk az eredő detektorjelzéseket és a dózisteljesítményt. Az ilyen módon kapott számlálási sebesség - dózisteljesítmény átszámítási képletek árnyékolatlan mérőfej esetén:

$$\dot{X} = \frac{\dot{N} - 1,80}{0,026} ,$$

árnyékolt mérőfej esetén:

$$\dot{X} = \frac{\dot{N} - 1,74}{0,018} , \text{ ahol}$$

$\dot{N}$ a mért számlálási sebesség cps-ben,

$\dot{X}$ a dózisteljesítmény nGy.h⁻¹-ban [2].

Átlagos környezeti háttérsugárzás esetén a dózisteljesítmény összbizonytalansága kb. 8 %.

3. Helyszini mérések a paksi atomerőmű környezetében

1983. júliusában került első ízben sor a helyszini mérésekre szolgáló Ge/Li/ spektrométer terepen történő kipróbálására. Július 22-24. között az atomerőmű környezetének négy pontján végeztünk méréseket. A mérések az alábbi helyeken történtek:

1. a telepített környezetellenőrző rendszer 6. sz. mérőállomásán, a 6. sz. főut és az erőmű déli bekötőútja találkozásánál,
2. az erőmű szennyvizisztitójának fekáliás ülepitő medencéje melletti iszaphányón,
3. a környezetellenőrző rendszer 5. sz. mérőállomásán, az erőműtől kb. 1,5 km-re délkeletre,
4. a környezetellenőrző laboratórium kertjében.

Az 1., 3. és 4. pontok megválasztásánál azt a szempontot vettük figyelembe, hogy a mérések eredményét össze tudjuk vetni a nullszintmérések során kapott adatokkal. A 2. pont választását az indokolta, hogy az erőmű üzemelése során tervezetten és ellenőrzötten kibocsátott radioaktivitás nagy része a szennyvизtisztító ülepitőjében visszamarad és a kiterített szennyviziszap felett kialakuló sugárzási térben jól mérhető a mesterséges eredetű radioizotópok gamma-kvantumai is.

Minden ponton mindhárom detektorral végeztünk méréseket. A 2000 s-os NaI/Tl/-spektrometriai mérések után 5000 s-ig mértünk a Ge/Li/ spektrométerrel, a spektrometriai mérésekkel egyidőben pedig 1000 s-os méréseket végeztünk az árnyékolt és az árnyékolatlan GM-detektorral. A mérési idők megválasztását egyrészt a megfelelő statisztikai pontosság, másfelől a gyakorlati feltételek szabják meg.

A Ge/Li/ spektrometriai mérések részletes eredményeit a 4., 6., 8. és 10. táblázatok tartalmazzák. A táblázatokban a nettó csúcsterület mellett feltüntettük zárójelben a százalékos statisztikus hibát is. Mivel az U-Ra sor és a Th sor dózisteljesítmény-járulékának meghatározása a sorok több vonala alapján is lehetséges, a keresett járulékot a legintenzívebb vonalak által kapott eredmények egyszerű átlagolásával kaptuk meg. Ugyanigy jártunk el a több vonal alapján meghatározható mesterséges eredetű radioizotópok esetében / ^{60}Co , $^{110\text{m}}\text{Ag}$ / is. Az egy izotóphoz, ill. bomlási sorhoz több vonal alapján meghatározható dózisteljesítmény-járulékokat külön ábrákon tüntettük fel, annak szemléltetésére, hogy a különböző energiákra meghatározott dóziskonverziós tényezők energia szerinti torzítást nem tartalmaznak /ld. 2.-10. ábrák/. A különböző módszerekkel mért dózisteljesítményeket, valamint /ahol

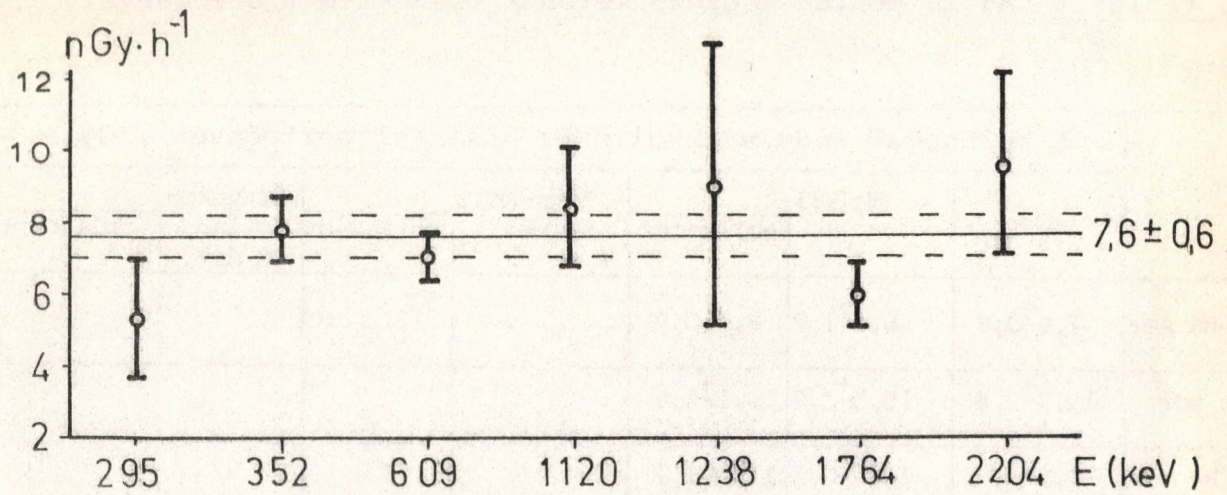
rendelkezésre álltak/ a korábbi nullszintmérés eredményeit mérési pontonként az 5., 7., 9. és 11. táblázatban foglaltuk össze. A szcintillációs spektrumok esetében a mesterséges eredetű izotópokra megadott dózisteljesítmény-járulékok becslés jellegűek, mivel az összetett spektrumból a csúcsterületek csak nagy hibával határozhatók meg. A természetes eredetű radioizotópok talajbeli eloszlását mindig egyenletesnek vettük, a globális falloutból származó radionuklidokra / ^7Be , ^{137}Cs / síkbeli forráseloszlást tételeztünk fel. Az iszaphányó /2. mérési pont/ felett mért spektrumok esetén az iszapban levő mesterséges radioizotópok dózisteljesítményét és becsült aktivitáskoncentrációját mindkét /azaz egyenletes és síkbeli/ eloszlás feltételezésével meghatároztuk, feltételezve, hogy a tényleges forráseloszlás e két szélső eset közé esik.

A 4. mérési ponton a NaI/Tl/ detektor meghibásodása miatt szcintillációs spektrometriai mérést végezni nem tudtunk.

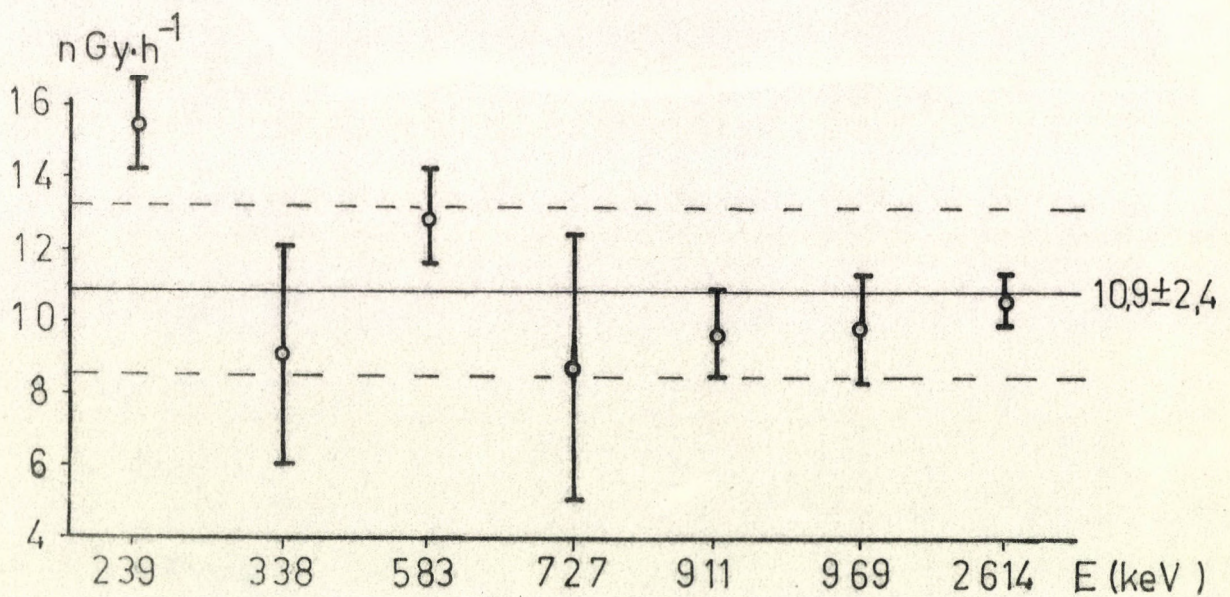
4. táblázat Az 1. ponton végzett Ge/Li/-spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csucs hely /csatorna/	Energia /keV/	Nettó csucsterület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás konc. /Bq.kg ⁻¹ /
84	239	1602 /7,6 %/	²¹² Pb /Th/	15,5 ± 1,2	23,7 ± 1,7
103	295	256 /30 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	5,3 ± 1,6	12,0 ± 3,6
118	338	193 /34 %/	²²⁸ Ac /Th/	9,1 ± 3,1	13,9 ± 4,7
123	352	628 /12 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	7,8 ± 0,9	16,6 ± 2,0
167	477	90 /52 %/	⁷ Be	0,05 ± 0,03 ^{*/}	238 ± 124 ^{*/}
178	511	295 /17 %/	Ann.	-	-
203	583	502 /10 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	12,9 ± 1,3	19,7 ± 2,0
212	609	564 /8,4 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	6,96 ± 0,58	15,7 ± 1,3
231	662	713 /6,7 %/	¹³⁷ Cs	0,77 ± 0,05 ^{*/}	310 ± 21 ^{*/}
253	727	73 /44 %/	²¹² Bi /Th/	8,7 ± 3,7	13,4 ± 5,9
317	911	301 /12 %/	²²⁸ Ac /Th/	9,7 ± 1,2	14,8 ± 1,8
337	969	246 /15 %/	²²⁸ Ac /Th/	9,9 ± 1,5	15,1 ± 2,3
389	1120	177 /19 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	8,4 ± 1,6	19,2 ± 3,6
430	1238	69 /44 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	9,0 ± 3,9	20,2 ± 8,8
507	1460	1688 /2,7 %/	⁴⁰ K	11,9 ± 0,3	277 ± 7
613	1764	103 /15 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	5,92 ± 0,89	13,3 ± 2,0
764	2204	44 /26 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	9,5 ± 2,5	21,5 ± 5,6
906	2614	229 /6,6 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	10,7 ± 0,7	16,3 ± 1,1

^{*/} Sikbéli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitás koncentráció mértékegysége Bq.m⁻².

2. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma vonala alapján az 1. mérési ponton.

3. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma vonala alapján az 1. mérési ponton.

5. táblázat Az 1. ponton végzett mérések összesített eredményei

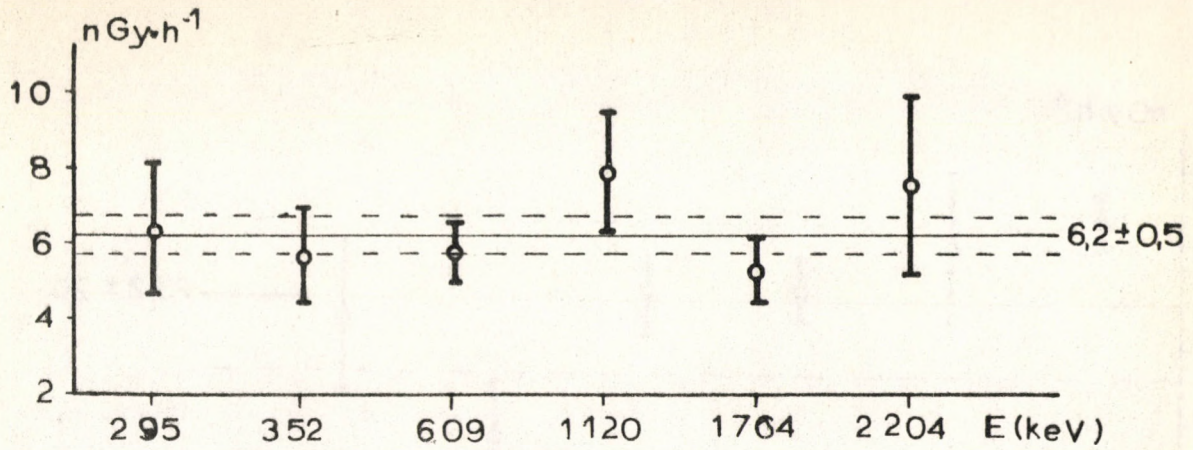
	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /						
	Ge/Li/	NaI/Tl/ nullszint		Árnyékolt GM det.	Árnyéko- latlan GM det.	Árnyéko- latlan GM det.	Árnyéko- latlan GM det.
U-Ra sor	7,6 [±] 0,6	6,1 [±] 1,2	8,9 [±] 0,7				
Th sor	10,9 [±] 2,4	15,5 [±] 0,9	13,1 [±] 1,6				
⁴⁰ K	11,9 [±] 0,3	14,7 [±] 0,5	11,0 [±] 1,1				
¹³⁷ Cs	0,77 [±] 0,05	1,3 [±] 0,3	0,5 [±] 0,3				
⁷ Be	0,05 [±] 0,03	-	-				
teljes	31,0 [±] 2,5	37,6 [±] 1,6	33,5 [±] 2,1	26,5 [±] 2,1	29 [±] 12	30,2 [±] 2,4	30,4 [±] 7,6

6. táblázat A 2. ponton végzett Ge/Li/-spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

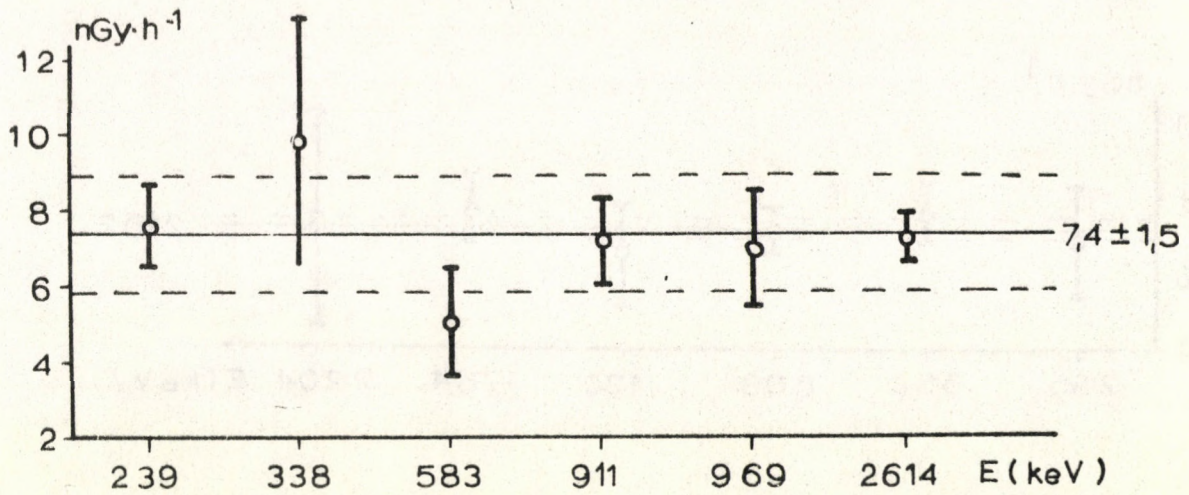
Csúcshely /csatorna/	Energia /keV/	Nettó csúcsterület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény		Aktivitás koncentráció	
				egyenletes /nGy.h ⁻¹ /	sík	egyenletes /Bq.kg ⁻¹ /	sík /Bq.m ⁻² /
83	239	787 /15 %/	²¹² Pb/Th/	7,6 ± 1,1	—	11,7 ± 1,7	—
103	295	309 /26 %/	²¹⁴ Pb/U-Ra/	6,4 ± 1,7	—	14,5 ± 3,8	—
118	338	210 /33 %/	²²⁸ Ac/Th/	9,9 ± 3,3	—	15,1 ± 5,0	—
123	352	490 /20 %/	²¹⁴ Pb/U-Ra/	5,7 ± 1,2	—	12,9 ± 2,6	—
166	477	94 /67 %/	⁷ Be	—	0,06 ± 0,05	—	250 ± 170
178	511	518 /13 %/	Ann.	—	—	—	—
203	583	198 /28 %/	²⁰⁸ Tl/Th/	5,1 ± 1,4	—	7,8 ± 2,2	—
212	609	388 /16 %/	²¹⁴ Bi/U-Ra/	4,8 ± 0,8	—	10,7 ± 1,7	—
228	658	2669 /2,9%/	^{110m} Ag	25,4 ± 0,7	12,1 ± 0,4	22,2 ± 0,6	1030 ± 30
235	678	233 /21 %/	^{110m} Ag	19,6 ± 4,1	9,5 ± 2,0	17,1 ± 3,6	813 ± 170
245	707	454 /10 %/	^{110m} Ag	24,9 ± 2,5	12,2 ± 1,2	21,7 ± 2,2	1047 ± 105
258	744	151 /25 %/	^{110m} Ag	30,4 ± 7,6	15,0 ± 3,8	26,5 ± 6,6	1290 ± 323
265	764	587 /8,1%/	^{110m} Ag	24,7 ± 2,0	12,4 ± 1,0	21,5 ± 1,7	1065 ± 86
281	811	626 /7,5%/	⁵⁸ Co	1,80 ± 0,14	0,94 ± 0,07	5,4 ± 0,4	268 ± 20
284	818	167 /20%/	^{110m} Ag	22,9 ± 4,6	11,5 ± 2,3	20,0 ± 4,0	985 ± 197
290	835	362 /11 %/	⁵⁴ Mn	1,09 ± 0,12	0,57 ± 0,06	3,1 ± 0,3	158 ± 17
307	885	1655 /3,2%/	^{110m} Ag	23,5 ± 0,8	12,3 ± 0,4	20,4 ± 0,6	1040 ± 33
316	911	223 /15 %/	²²⁸ Ac/Th/	7,2 ± 1,1	—	10,9 ± 1,6	—
325	937	781 /5,3%/	^{110m} Ag	23,5 ± 1,2	13,0 ± 0,7	20,5 ± 1,1	1092 ± 58
336	969	173 /21 %/	²²⁸ Ac/Th/	7,0 ± 1,5	—	10,6 ± 2,2	—

/6. tábl. folytatása/

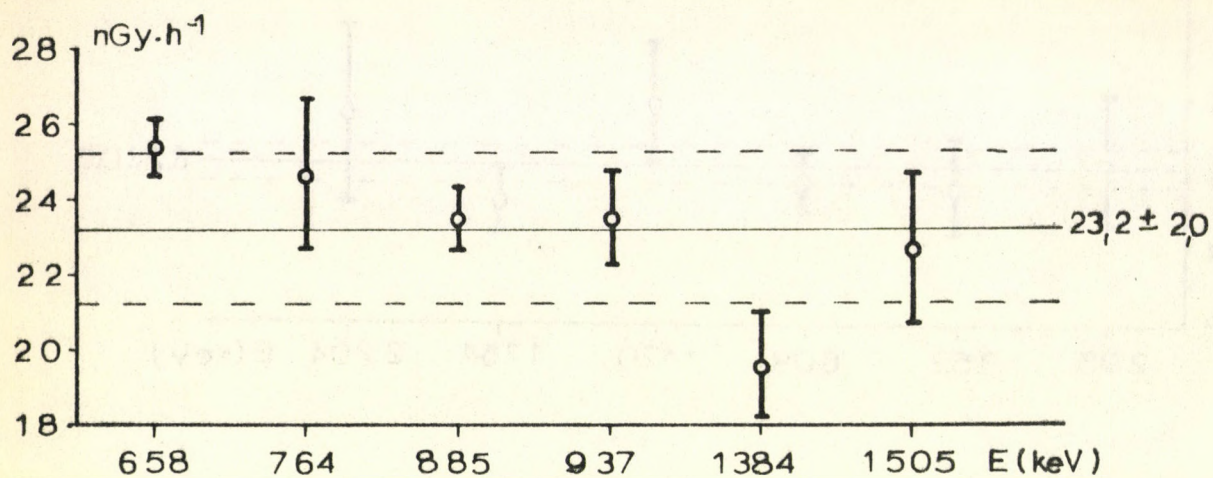
388	1120	166 /20 %/	^{214}Bi /U-Ra/	$7,9 \pm 1,6$	—	$17,8 \pm 3,6$	—
406	1173	131 /23 %/	^{60}Co	$1,38 \pm 0,31$	$0,76 \pm 0,17$	$1,28 \pm 0,29$	75 ± 17
461	1333	139 /16 %/	^{60}Co	$1,55 \pm 0,24$	$0,91 \pm 0,14$	$1,44 \pm 0,23$	90 ± 14
479	1384	389 /7,2%/	$^{110\text{m}}\text{Ag}$	$19,6 \pm 1,4$	$12,6 \pm 0,9$	$17,1 \pm 1,2$	1061 ± 76
506	1461	1169 /3,2%/	^{40}K	$8,23 \pm 0,26$	—	$191,6 \pm 6,1$	—
511	1476	46 /29 %/	$^{110\text{m}}\text{Ag}$	$14,6 \pm 4,2$	$9,6 \pm 2,8$	$12,8 \pm 3,7$	821 ± 238
521	1505	229 /8,8%/	$^{110\text{m}}\text{Ag}$	$22,7 \pm 2,0$	$14,9 \pm 1,3$	$19,7 \pm 1,7$	1275 ± 112
610	1764	92 /15 %/	^{214}Bi /U-Ra/	$5,29 \pm 0,79$	—	$11,9 \pm 1,8$	—
763	2204	35 /30 %/	^{214}Bi /U-Ra/	$7,6 \pm 2,3$	—	$17,1 \pm 5,1$	—
903	2614	157 /8,6%/	^{208}Tl /Th/	$7,32 \pm 0,62$	—	$11,2 \pm 1,0$	—

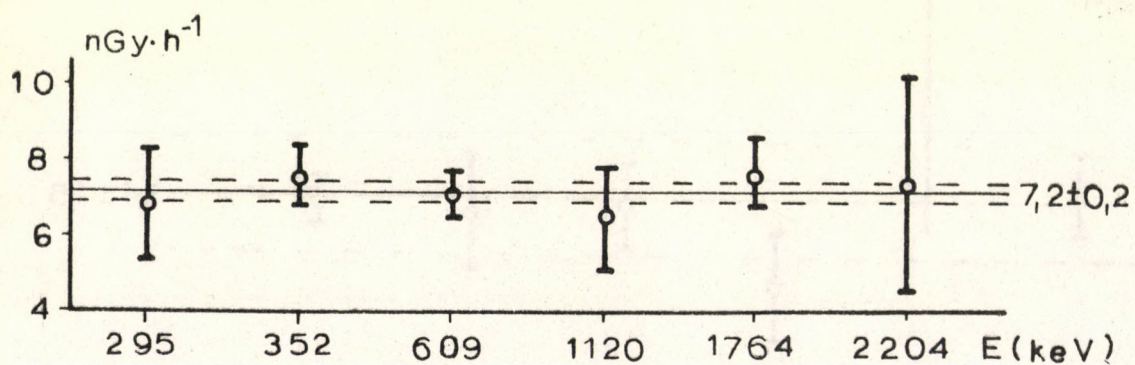
4. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 2. mérési ponton.

5. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 2. mérési ponton.

6. ábra Az ^{110m}Ag dózisteljesítmény-járuléka a nuklid néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 2. mérési ponton.

7. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 3. mérési ponton.

7. táblázat A 2. ponton végzett mérések összesített eredményei

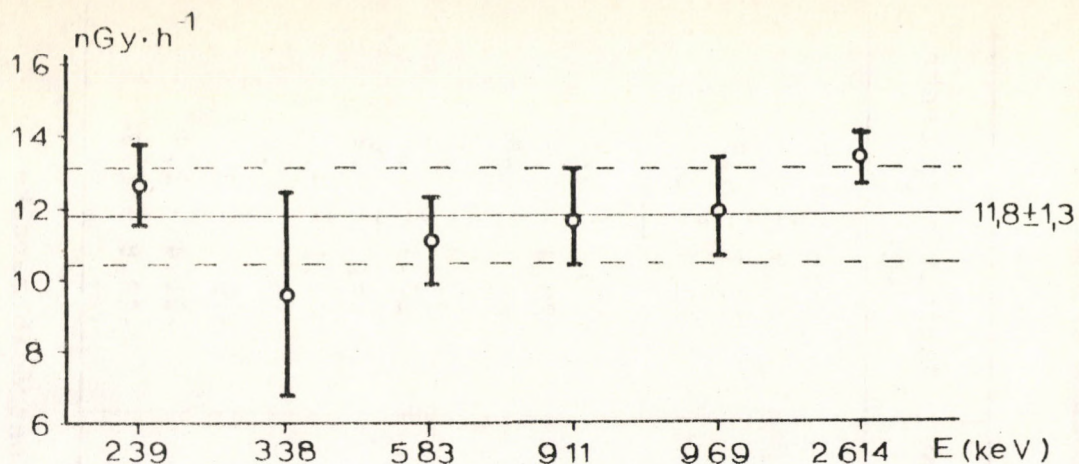
	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /			
	Ge/Li/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM-detektor	Árnyékolatlan GM-detektor
U-Ra sor	6,2 [±] 0,5	5,1 [±] 1,0		
Th sor	7,4 [±] 1,5	7,1 [±] 0,6		
⁴⁰ K	8,2 [±] 0,3	11,2 [±] 0,4		
^{110m} Ag	23,2 [±] 2,0 /12,9 [±] 1,1/*/	22 [±] 15 /12 [±] 8/*/		
⁵⁸ Co	1,80 [±] 0,14 /0,94 [±] 0,07/*/	-		
⁶⁰ Co	1,46 [±] 0,20 /0,84 [±] 0,11/*/	1,2 [±] 0,7 /0,7 [±] 0,4/*/		
⁵⁴ Mn	1,09 [±] 0,12 /0,57 [±] 0,06/*/	-		
⁷ Be	0,06 [±] 0,05/*/	-		
teljes	49,4 [±] 2,6 /37,1 [±] 2,0/*/	47 [±] 15 /36 [±] 8/*/	36,7 [±] 2,9	36,8 [±] 3,0

/*/ Sikbeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték.

8. táblázat A 3. ponton végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csúcs hely /csatorna/	Energia /keV/	Nettó csúcs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás koncentr. /Bq.kg ⁻¹ /
65	186	216 /52 %/	²²⁶ Ra /U-Ra/	10,9 ± 5,6	24,5 ± 12,8
83	239	1303 /8,7 %/	²¹² Pb /Th/	12,7 ± 1,1	19,3 ± 1,7
103	295	332 /20 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	6,9 ± 1,4	15,6 ± 3,1
118	338	202 /29 %/	²²⁸ Ac /Th/	9,6 ± 2,8	14,6 ± 4,2
123	352	646 /10 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	7,56 ± 0,76	17,0 ± 1,7
166	477	157 /34 %/	⁷ Be	0,10 ± 0,03 ^{*/}	415 ± 141 ^{*/}
178	511	279 /17 %/	Ann	—	—
203	583	432 /11 %/	²⁰⁸ Tl/Th/	11,1 ± 1,2	17,0 ± 1,9
212	609	571 /8,3 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	7,05 ± 0,58	15,9 ± 1,3
230	662	1063 /4,8 %/	¹³⁷ Cs	1,15 ± 0,06 ^{*/}	462 ± 22 ^{*/}
253	727	65 /50 %/	²¹² Bi /Th/	7,8 ± 3,9	11,9 ± 6,0
316	911	366 /11 %/	²²⁸ Ac /Th/	11,7 ± 1,3	17,9 ± 2,0
336	969	297 /11 %/	²²⁸ Ac /Th/	12,0 ± 1,3	18,2 ± 2,0
388	1120	138 /21 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	6,5 ± 1,4	14,8 ± 3,1
429	1238	70 /45 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	9,1 ± 4,1	20,5 ± 9,2
506	1461	1569 /2,8 %/	⁴⁰ K	11,0 ± 0,3	257 ± 7
611	1764	134 /12 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	7,7 ± 0,9	17,3 ± 2,1
762	2204	34 /38 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	7,4 ± 2,8	16,6 ± 6,3
904	2614	287 /6,3 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	13,4 ± 0,8	20,4 ± 1,3

*/ Sikkeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitás koncentráció mértékegysége Bq.m⁻²

8. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 3. mérési ponton.

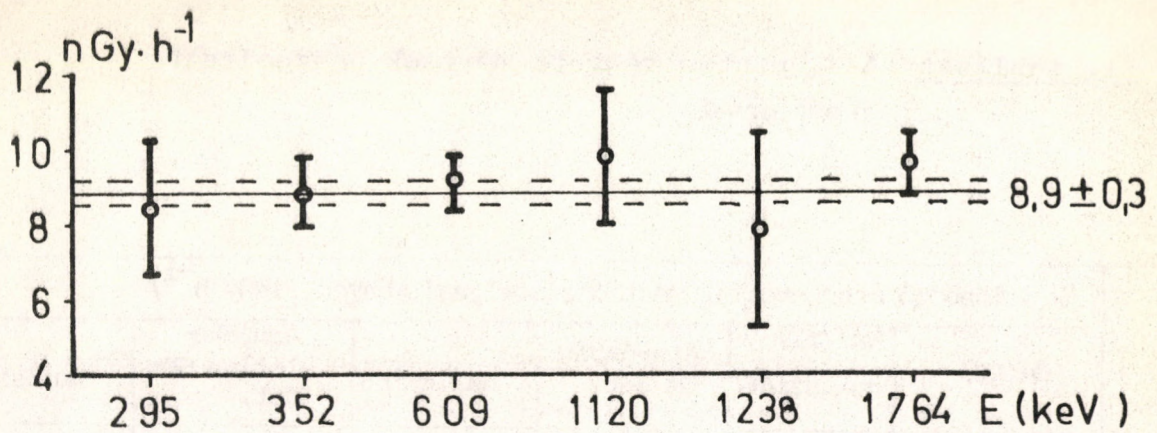
9. táblázat A 3. ponton végzett mérések összesített eredményei

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /						
	Ge/Li/	NaI/Tl/	nullszint	Árnyékolt GM det.	nullszint	Árnyékolatlan GM det.	nullszint
U-Ra sor	7,2 [±] 0,2	5,8 [±] 1,1	10,3 [±] 3,4				
Th sor	11,8 [±] 1,3	14,7 [±] 0,8	13,6 [±] 1,5				
⁴⁰ K	11,0 [±] 0,3	10,1 [±] 0,4	10,4 [±] 0,6				
¹³⁷ Cs	1,15 [±] 0,06	1,4 [±] 0,3	0,2 [±] 0,1				
⁷ Be	0,10 [±] 0,03	-	-				
teljes	31,3 [±] 1,3	32,0 [±] 1,5	34,3 [±] 3,7	26,4 [±] 2,1	29,3 [±] 6,0	33,4 [±] 2,7	32,4 [±] 2,4

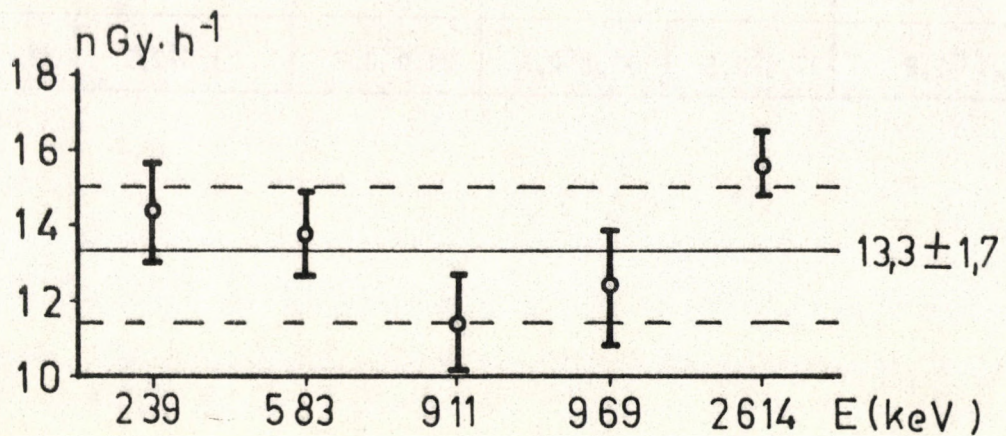
10. táblázat A 4. ponton végzett Ge/Li/-spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csúcshely /csatorna/	Energia /keV/	Nettó csúcs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás koncentr. /Bq.kg ⁻¹ /
83	239	1469 /8,9 %/	²¹² Pb /Th/	14,3 ± 1,3	21,8 ± 1,9
102	295	403 /21 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	8,4 ± 1,8	18,9 ± 4,0
117	338	167 /37 %/	²²⁸ Ac /Th/	7,9 ± 2,9	12,1 ± 4,5
122	352	754 /10 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	8,8 ± 0,9	19,9 ± 2,0
176	511	323 /15 %/	Ann.	—	—
201	583	492 /9,0 %/	²⁰⁸ Tl/Th/	12,7 ± 1,1	19,3 ± 1,8
210	609	735 /7,5 %/	²¹⁴ Bi/U-Ra/	9,1 ± 0,7	20,4 ± 1,5
228	662	163 /26 %/	¹³⁷ Cs	0,18 ± 0,05 ^{*/}	71 ± 18 ^{*/}
251	727	89 /40 %/	²¹² Bi /Th/	10,7 ± 4,3	16,3 ± 6,5
314	911	355 /11 %/	²²⁸ Ac /Th/	11,4 ± 1,3	17,4 ± 1,9
334	969	305 /12 %/	²²⁸ Ac /Th/	12,3 ± 1,5	18,7 ± 2,2
386	1120	207 /18 %/	²¹⁴ Bi/U-Ra/	9,8 ± 1,8	22,1 ± 4,0
427	1238	60 /34 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	7,8 ± 2,6	17,5 ± 6,0
503	1461	1930 /2,4 %/	⁴⁰ K	13,6 ± 0,3	316 ± 8
608	1764	166 /7,9 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	9,5 ± 0,8	21,4 ± 1,7
900	2614	335 /5,4 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	15,6 ± 0,8	23,8 ± 1,3

^{*/} Síkbeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitás koncentráció mértékegysége Bq.m⁻².

9. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 4. mérési ponton.

10. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 4. mérési ponton.

11. táblázat A 4. ponton végzett mérések összesített eredményei

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /					
	Ge/Li/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM det.	nullszint	Árnyéko- latlan GM- det.	nullszint
		nullszint				
U-Ra sor	8,9 [±] 0,3	9,8 [±] 2,0				
Th sor	13,3 [±] 1,7	15,5 [±] 1,2				
⁴⁰ K	13,6 [±] 0,3	12,0 [±] 0,8				
¹³⁷ Cs	0,18 [±] 0,05	-				
teljes	36,0 [±] 1,8	37,4 [±] 2,5	30,8 [±] 2,5	29,9 [±] 3,7	33,5 [±] 2,7	32,6 [±] 0,2

4. KGST összemérés Csehszlovákiában

A KGST Atomenergia Állandó Bizottság Sugárbiztonsági Tudományos-Műszaki Tanácsa a kis dózisteljesítményű ionizáló sugárzás szabadban történő összemérését 1983. szeptember 12-17. között rendezte meg a csehszlovákiai Piestianyban /Pöstyén/.

Az összemérés résztvevői csehszlovák, lengyel, román, bolgár, NDK-beli és magyar szakemberek voltak. Magyar részről a Paksi Atomerőmű Vállalat Környezetellenőrző Laboratóriumának és a KFKI Sugárvédelmi Főosztályának munkatársai vettek részt az összemérésben.

A mérések az alábbi helyeken történtek:

1. futballpályán Piestiany határában, 200 m magasságban a tengerszint felett;
2. a Váh /Vág/ folyó víztárolójának vízfelszínén, 190 m magasságban a tengerszint felett, 10 m-re a parttól, a vízmélység 3 m volt;
3. a jaslovské bohunicei /Apátszentmihályi/ atomerőmű környezetében a hidrometeorológiai állomáson, 120 m magasságban a tengerszint felett;
4. a 970 m tengerszint feletti magasságu Velké Javorina hegy tetején.

A 2. mérési ponton történt az összemérésben résztvevő felek által használt mérőberendezések /főként ionizációs kamrák és GM detektorok/ kozmikus és saját

hátterének meghatározása.

Minden mérési ponton mindhárom detektorral végeztünk méréseket - kivéve a 2. pontot, ahol Ge/Li/ detektoros mérés nem történt. A 2000 s-os NaI/Tl/-spektrometriai mérések után 5000 s-ig mértünk a Ge/Li/ spektrométerrel, ezekkel egyidőben pedig 1000 s-os méréseket végeztünk a GM-csőves detektorokkal.

A Ge/Li/ spektrometriai mérések részletes eredményeit a 12., 15. és 17. táblázatok tartalmazzák. Az U-Ra és a Th sor dózisteljesítményjárulékának meghatározása a sorok több gamma vonala alapján történt, a járulékokat az eredmények egyszerű átlagolásával kaptuk. Az egy bomlási sorhoz több vonal alapján meghatározható dózisteljesítmény-járulékok láthatók a 11-16. ábrákon.

Az ábrákból kitűnik, hogy a különböző energiájú gamma vonalak alapján meghatározott dózisteljesítmény-járulékok elég jól egyeznek egymással. A természetes radioizotópokra egyenletes, a globális falloutból származó ^7Be , ^{137}Cs izotópokra sikkeli forráseloszlást tételeztünk fel.

A szcintillációs spektrumok esetében egy helyen sikerült a ^{137}Cs radioizotópot meghatározni, természetesen csak nagy hibával, mivel a 662 keV energiájú csucs összeolvadt az U-Ra sor 609 keV energiájú csucsával.

A 13., 14., 16. és 18. táblázatokban foglaltuk össze a különböző módszerekkel mért dózisteljesítményeket.

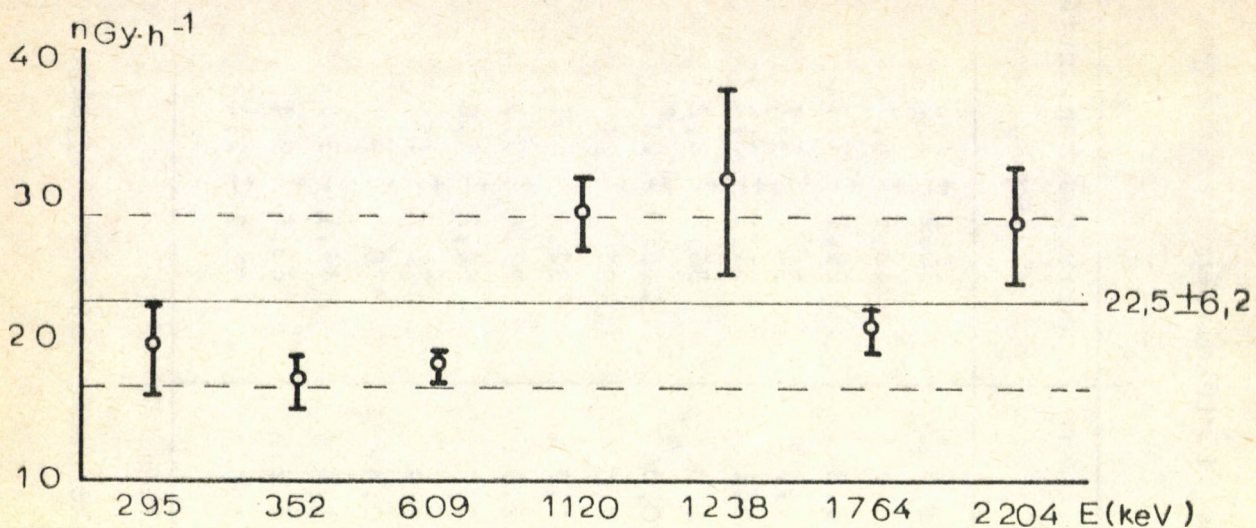
Az összemérésben résztvevő felek eredményei még nem ismertek.

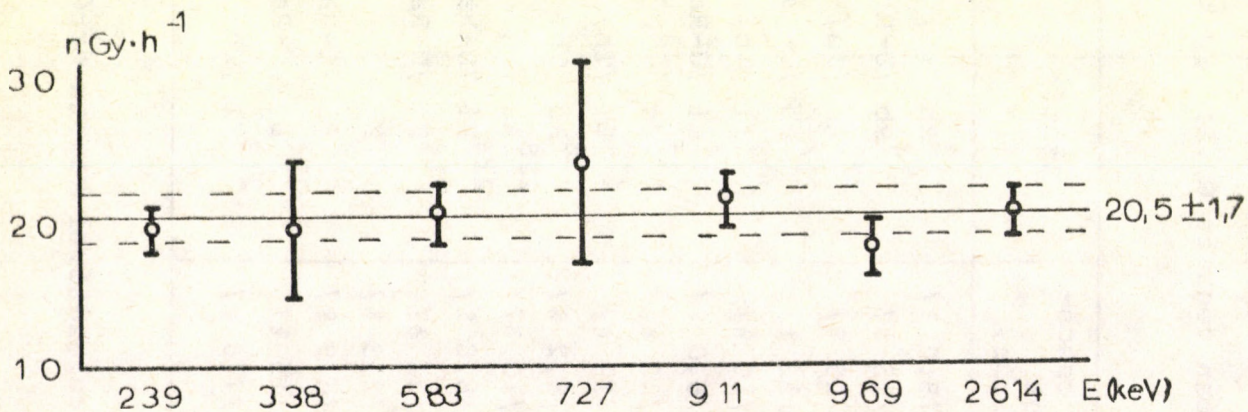
12. táblázat Az 1. pontban végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csúcshely /csatorna/	Energia /keV/	Netto csúcsterület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás koncentráció /Bq.kg ⁻¹ /
82	239	1870 /8,2 %/	²¹² Pb /Th/	19,8 ± 1,6	30,2 ± 2,5
101	295	927 /15 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	19,3 ± 3,0	43,5 ± 6,7
116	338	411 /25 %/	²²⁸ Ac /Th/	19,4 ± 4,8	29,7 ± 7,3
121	352	1201 /12 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	14,0 ± 1,6	31,6 ± 3,7
200	583	791 /10 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	20,4 ± 2,1	31,1 ± 3,2
209	609	1316 /6,0 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	16,2 ± 1,0	36,5 ± 2,2
229	662	466 /13 %/	¹³⁷ Cs	0,50 ± 0,06 ^{*/}	200 ± 26 ^{*/}
249	727	201 /29 %/	²¹² Bi /Th/	24,1 ± 7,0	37 ± 11
312	911	663 /8,2 %/	²²⁸ Ac /Th/	21,3 ± 1,7	32,5 ± 2,7
332	969	353 /10 %/	²²⁸ Ac /Th/	18,1 ± 2,0	27,6 ± 3,0
384	1120	602 /8,8 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	28,5 ± 2,5	64,3 ± 5,6
424	1238	238 /21 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	30,9 ± 6,6	70 ± 15
500	1460	2311 /2,3 %/	⁴⁰ K	16,3 ± 0,4	378 ± 9
604	1764	356 /6,9 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	20,5 ± 1,4	46,1 ± 3,2
755	2204	130 /15 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	28,2 ± 4,2	63,5 ± 9,4
896	2614	405 /7,6 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	20,4 ± 1,6	31,2 ± 2,4

^{*/} Sikkbéli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitáskoncentráció mértékegysége Bq.m⁻².

11. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján az 1. mérési ponton.

12. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján az 1. mérési ponton.

13. táblázat Az 1. ponton végzett mérések összesített eredményei

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /			
	Ge/Li/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM detektor	Árnyékolatlan GM detektor
U-Ra sor	22,5 [±] 6,2	20,0 [±] 5,0		
Th sor	20,5 [±] 1,7	20,4 [±] 1,0		
⁴⁰ K	16,3 [±] 0,4	14,5 [±] 0,5		
¹³⁷ Cs	0,50 [±] 0,06	-		
teljes	59,8 [±] 6,4	54,9 [±] 5,1	53,8 [±] 5,1	63,1 [±] 5,8

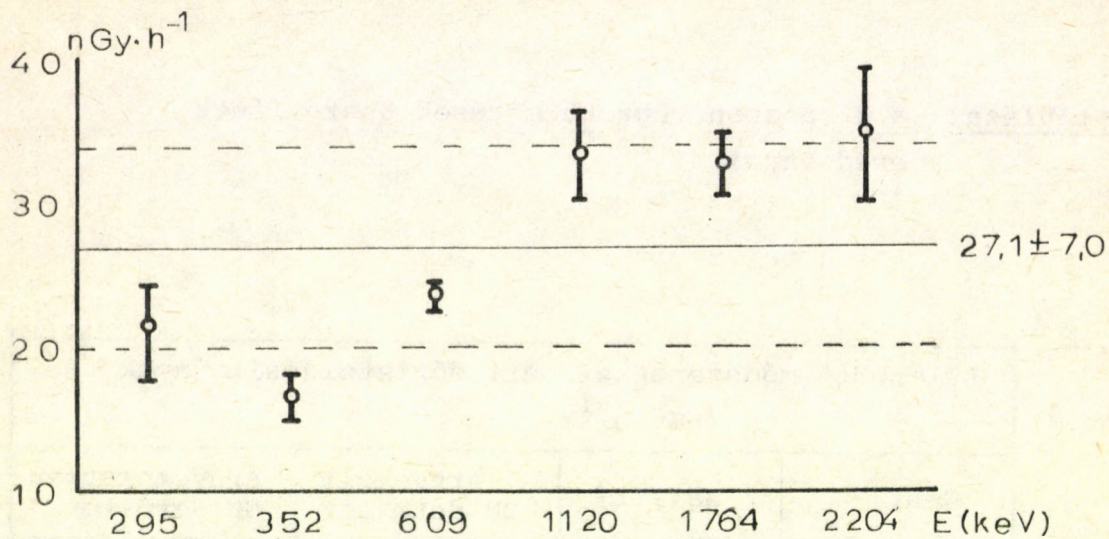
14. táblázat A 2. ponton végzett mérések összesített eredményei

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /		
	NaI/Tl/	Árnyékolt GM detektor	Árnyékolatlan GM detektor
U-Ra sor	1,2 [±] 0,2		
⁴⁰ K	0,9 [±] 0,1		
teljes	2,1 [±] 0,2	< 5,0	< 4,0

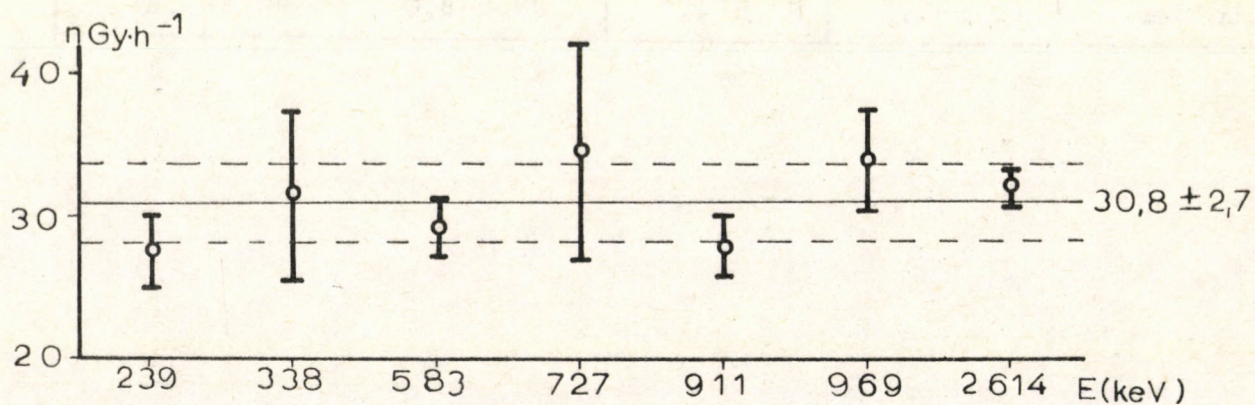
15. táblázat A 3. ponton végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csúcshely /csatorna/	Energia /keV/	Netto csúcs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás konc. /Bq.kg ⁻¹ /
83	239	2618 /9,5 %/	²¹² Pb /Th/	27,4 ± 2,6	41,8 ± 4,0
103	295	1039 /16 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	21,4 ± 3,4	48,1 ± 7,7
118	338	671 /19 %/	²²⁸ Ac /Th/	31,3 ± 5,9	47,8 ± 9,0
123	352	1423 /8,6 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	16,5 ± 1,4	37,1 ± 3,2
203	583	1145 /6,8 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	28,9 ± 2,0	44,2 ± 3,0
211	609	1952 /4,6 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	23,8 ± 1,1	53,5 ± 2,4
229	662	785 /9,6 %/	¹³⁷ Cs	0,84 ± 0,08 ^{*/}	340 ± 30 ^{*/}
253	727	289 /22 %/	²¹² Bi /Th/	34,5 ± 7,5	53 ± 11
315	911	874 /7,7 %/	²²⁸ Ac /Th/	27,6 ± 2,1	42,1 ± 3,3
336	969	643 /10 %/	²²⁸ Ac /Th/	33,8 ± 3,4	51,6 ± 5,2
387	1120	724 /9,0 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	33,7 ± 3,0	76,0 ± 6,8
504	1460	3192 /2,1 %/	⁴⁰ K	22,2 ± 0,5	515 ± 11
608	1764	577 /5,5 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	32,7 ± 1,8	73,7 ± 4,0
759	2204	164 /14 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	34,8 ± 4,9	78 ± 11
900	2614	695 /3,9 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	31,9 ± 1,3	48,8 ± 1,9

^{*/} Sikkeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitáskoncentráció mértékegysége Bq.m⁻².

13. ábra: Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 3. mérési ponton.

14. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 3. mérési ponton.

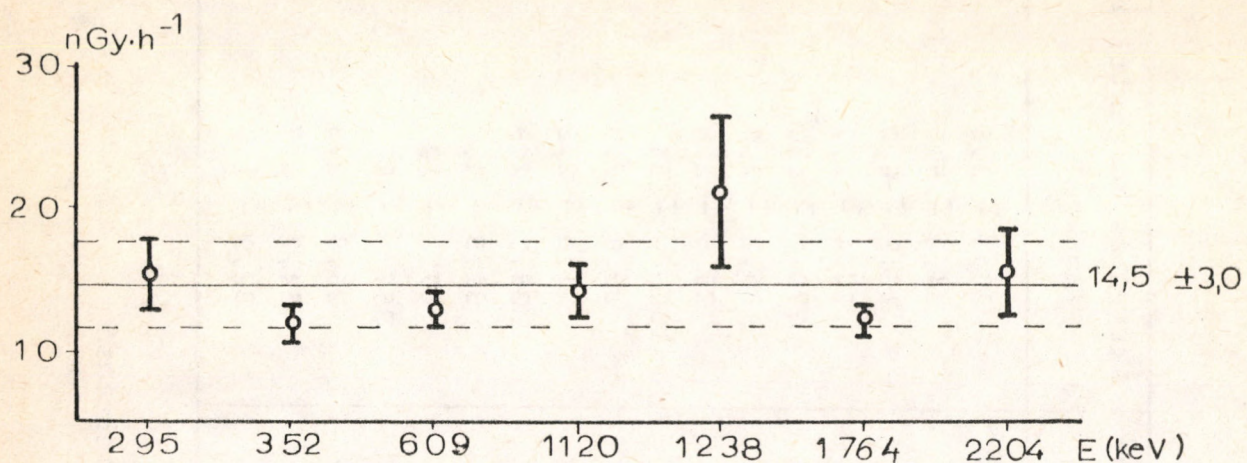
16. táblázat a 3. ponton végzett mérések összesített eredményei

	Különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /			
	GeLi/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM detektor	Árnyékolatlan GM detektor
U-Ra sor	27,1 [±] 7,0	30,4 [±] 4,2		
Th sor	30,8 [±] 2,7	34,1 [±] 1,5		
⁴⁰ K	22,2 [±] 0,5	19,3 [±] 0,7		
¹³⁷ Cs	0,84 [±] 0,08	-		
teljes	80,9 [±] 7,5	83,8 [±] 4,5	92,9 [±] 8,0	90,8 [±] 7,5

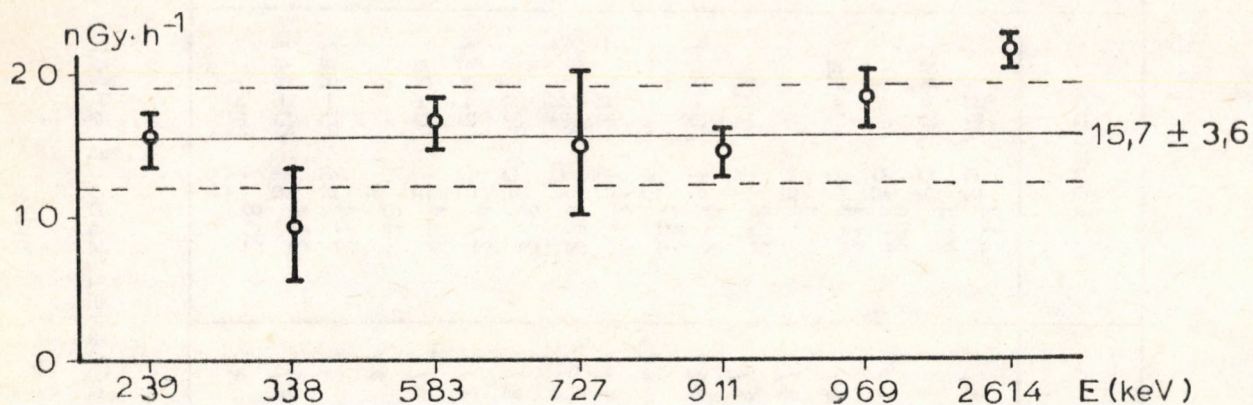
17. táblázat A 4. ponton végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csucs hely /csatorna/	Energia /keV/	Netto csucs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás koncentráció /Bq.kg ⁻¹ /
79	239	1439 /11 %/	²¹² Pb /Th/	15,3 ± 1,7	23,3 ± 2,6
97	295	740 /16 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	15,2 ± 2,5	34,3 ± 5,7
112	338	194 /45 %/	²²⁸ Ac /Th/	9,1 ± 4,1	13,9 ± 6,2
116	352	1005 /10 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	11,7 ± 1,2	26,4 ± 2,7
158	477	100 /70 %/	⁷ Be	0,06 ± 0,04 ^{*/}	270 ± 190 ^{*/}
193	583	642 /10 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	16,6 ± 1,7	25,3 ± 2,6
201	609	1025 /6,4 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	12,7 ± 0,8	28,5 ± 1,8
219	662	3572 /2,2 %/	¹³⁷ Cs	3,9 ± 0,1 ^{*/}	1550 ± 34 ^{*/}
240	727	121 /33 %/	²¹² Bi /Th/	15,0 ± 4,9	22,9 ± 7,5
301	911	444 /10 %/	²²⁸ Ac /Th/	14,3 ± 1,5	21,8 ± 2,2
320	969	351 /10 %/	²²⁸ Ac /Th/	18,3 ± 1,9	28,0 ± 2,9
370	1120	292 /13 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	14,0 ± 1,8	31,5 ± 4,0
409	1238	162 /25 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	21,0 ± 5,3	47 ± 12
483	1460	2181 /2,4 %/	⁴⁰ K	15,4 ± 0,4	357 ± 8
583	1764	209 /8,7 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	11,9 ± 1,0	26,8 ± 2,3
729	2204	69 /20 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	15,2 ± 3,0	34,2 ± 6,7
864	2614	462 /4,9 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	21,5 ± 1,0	32,9 ± 1,6

^{*/} Síkbeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitáskoncentráció mértékegysége Bq.m⁻².

15. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma vonala alapján a 4. mérési ponton.

16. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma vonala alapján a 4. mérési ponton.

18. táblázat A 4. ponton végzett mérések összesített eredményei

	Különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /			
	Ge/Li/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM detektor	Árnyékolatlan GM detektor
U-Ra sor	14,5 [±] 3,0	13,1 [±] 0,7		
Th sor	15,7 [±] 3,6	19,1 [±] 1,0		
⁴⁰ K	15,4 [±] 0,4	15,5 [±] 0,6		
⁷ Be	0,06 [±] 0,04	-		
¹³⁷ Cs	3,9 [±] 0,1	1,5 [±] 0,5		
teljes	49,6 [±] 4,7	49,2 [±] 1,4	70,1 [±] 6,3	66,5 [±] 5,8

5. Csehszlovák-magyar összemérés a paksi atomerőmű környezetében

1983. október 10-12. között ismét Paks körzetében került sor az in situ Ge/Li/-spektrometria alkalmazására. A Paksi Atomerőmű Vállalat és a csehszlovák Jaslovské bohunicei atomerőmű /EBO/ közötti együttműködési megállapodás keretében közös helyszíni méréseket végeztünk a paksi atomerőmű környezetében. A mérésekben magyar részről a PAV és a KFKI Sugárvédelmi Osztályának munkatársai, csehszlovák részről az EBO, az Atomerőmű Kutató Intézet /VUJE/ és a Dukovaniban épülő új atomerőmű munkatársai vettek részt. A helyszíni méréseket az alábbi helyeken végeztük:

1. a telepített környezetellenőrző rendszer 1. sz. mérőállomásán, az erőműtől kb. 1,5 km-re északra,
2. az erőmű szennyvизtisztítójának fekáliás ülepitő medencéje melletti iszaphányón,
3. a Duna vízfelszine felett, 100 m magasságban a tengersizint felett, a paksi kompon.

Az 1. ponton egy rendszeres mérésekkel ellenőrzött, jól ismert gamma-sugárzási teret vizsgáltunk. A 2. mérési pont a korábbi mérésekből már ismert, mesterséges eredetű radioizotópokat is tartalmazó környezet helyszíni mérésére adott lehetőséget. A Duna feletti méréssel a kozmikus sugárzás és a mérőberendezések saját háttérének járulékát kívántuk ismételtén meghatározni.

A környezeti összemérés során a résztvevők számos detektort használtak: a PAV mozgó laboratóriuma által alkalmazott /korábban már leirt/ NaI/Tl/ és Ge/Li/-spektrométeren, valamint GM-csőves detektorpáron kívül a csehszlovák kollégák által hozott NaI/Tl/ és Ge/Li/-spektrométerekkel, RSS-111 ionizációs kamrával és CsI detektoros monitorral is történtek mérések. E detektorokkal végzett mérések eredményei a jelentés megírásakor még nem állnak rendelkezésre, saját méréseinkkel való összevetésük egy későbbi tanulmány tárgyát képezik.

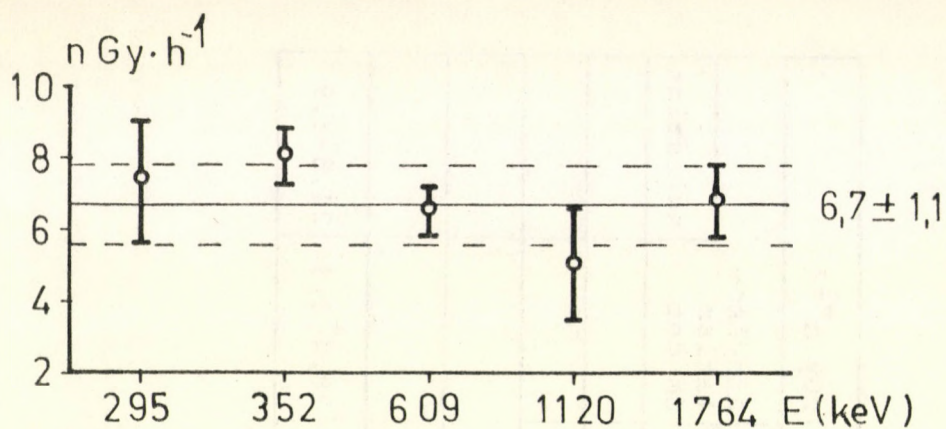
A mozgó laboratórium berendezéseivel végzett méréseket a korábbi mérési gyakorlat szerint ütemeztük. A 2000 s-os NaI/Tl/-spektrometriai mérés után 5000 s-ig mértünk a Ge/Li/-spektrométerrel, ezekkel egyidőben pedig 1000 s-os méréseket végeztünk a GM-csőves detektorokkal.

A Ge/Li/ spektrometriai mérések részletes eredményeit a 19., 21. és 23. táblázatok mutatják. Az U-Ra és a Th-sor dózisteljesítmény járulékának meghatározása a korábbi mérésekhez hasonlóan a sorok több intenzív gamma-vonala alapján történt, a járulékokat egyszerű átlagképzéssel határoztuk meg. Az egy bomlási sorhoz több vonal alapján meghatározható dózisteljesítmény-járulékokat a 17.-23. ábrákon tüntettük fel. Az iszaphányó feletti mérés kiértékelésénél a mesterséges eredetű izotópok dózisteljesítmény-járulékát /a 3. fejezetben leirtak szerint/ mind egyenletes, mind sük-beli forráseloszlás feltételezésével meghatároztuk. A 20., 22. és a 24. táblázatok mutatják a különböző módszerekkel meghatározott dózisteljesítményeket.

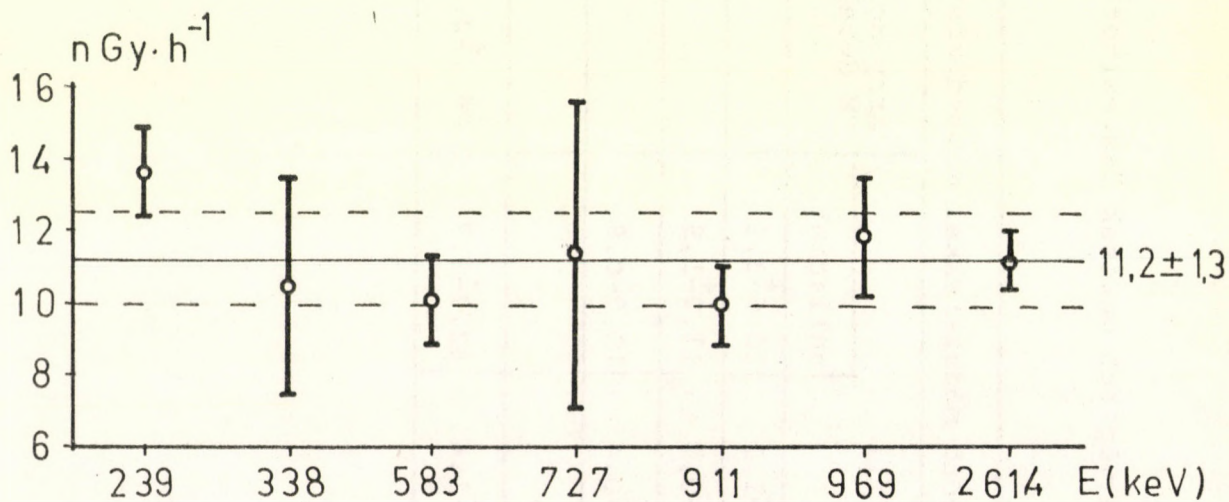
19. táblázat Az 1. ponton végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csúcshely /csatorna/	Energia /keV/	Nettó csúcs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás koncentráció /Bq.kg ⁻¹ /
80	239	1281 /8,5 %/	²¹² Pb /Th/	13,6 ± 1,2	20,7 ± 1,8
98	295	351 /24 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	7,3 ± 1,7	16,5 ± 3,9
113	338	220 /29 %/	²²⁸ Ac /Th/	10,4 ± 3,0	15,9 ± 4,5
118	352	682 /10 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	8,0 ± 0,8	18,0 ± 1,8
194	583	390 /12 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	10,0 ± 1,2	15,3 ± 1,9
203	609	523 /9,6 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	6,5 ± 0,6	14,5 ± 1,4
220	662	305 /14 %/	¹³⁷ Cs	0,34 ± 0,05 ^{*/}	133 ± 18 ^{*/}
242	727	95 /37 %/	²¹² Bi /Th/	11,3 ± 4,2	17,4 ± 6,4
302	911	308 /11 %/	²²⁸ Ac /Th/	9,9 ± 1,1	15,1 ± 1,7
321	969	224 /14 %/	²²⁸ Ac /Th/	11,8 ± 1,7	18,1 ± 2,6
371	1120	106 /30 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	5,0 ± 1,5	11,3 ± 3,3
483	1460	1832 /2,5 %/	⁴⁰ K	12,9 ± 0,3	301 ± 8
583	1764	119 /13 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	6,8 ± 1,0	15,4 ± 2,1
864	2614	239 /7,0 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	11,1 ± 0,8	17,0 ± 1,2

*/ Sikkeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték, az aktivitás koncentráció mértékegysége Bq.m⁻².

17. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján az 1. mérési ponton.

18. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján, az 1. mérési ponton.

20. táblázat Az 1. ponton végzett mérések összesített eredményei

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /						
	Ge/Li/	NaI/Tl/	nullszint	Árnyékolt GM detekt.	nullszint	Árnyéko- latlan GM det.	nullszint
U-Ra sor	6,7 [±] 1,1	7,2 [±] 1,1	10,6 [±] 3,1				
Th sor	11,2 [±] 1,3	13,4 [±] 0,7	11,2 [±] 1,9				
⁴⁰ K	12,9 [±] 0,3	11,3 [±] 0,4	10,9 [±] 0,9				
¹³⁷ Cs	0,34 [±] 0,05	-	-				
teljes	31,2 [±] 1,6	31,9 [±] 1,4	32,7 [±] 3,7	26,7 [±] 2,1	21,6 [±] 4,6	28,4 [±] 2,3	24,8 [±] 3,9

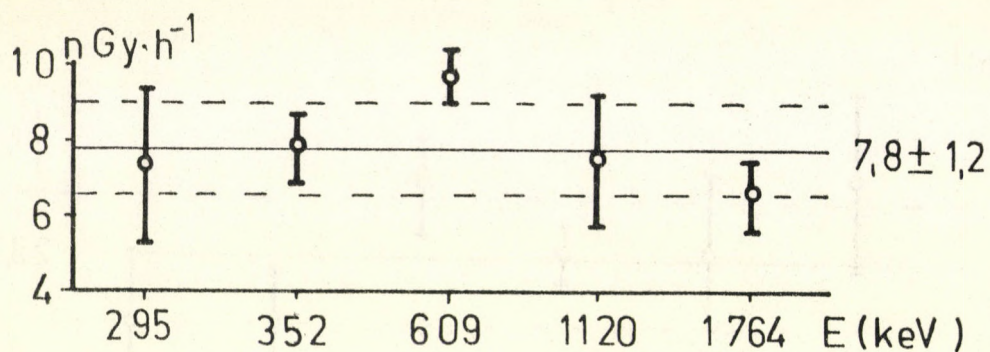
21. táblázat A 2. ponton végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csucshely /csatorna/	Energia /keV/	Netto csucs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény		Aktivitás koncentráció	
				egyenletes /nGy.h ⁻¹ /	sík	egyenletes /Bq.kg ⁻¹ /	sík /Bq.m ⁻² /
81	239	1090 /13 %/	²¹² Pb/Th/	10,6 ± 1,4	—	16,1 ± 2,1	—
100	295	352 /28 %/	²¹⁴ Pb/U-Ra/	7,3 ± 2,1	—	16,5 ± 4,6	—
114	338	192 /38 %/	²²⁸ Ac/Th/	9,1 ± 3,5	—	13,9 ± 5,3	—
119	352	670 /12 %/	²¹⁴ Pb/U-Ra/	7,8 ± 0,9	—	17,7 ± 2,1	—
150	447	201 /34 %/	^{110m} Ag	41 ± 14	17 ± 6	36 ± 12	1460 ± 500
172	511	429 /16 %/	Ann.	—	—	—	—
196	583	353 /16 %/	²⁰⁸ Tl/Th/	9,1 ± 1,5	—	13,9 ± 2,2	—
204	609	785 /7,6 %/	²¹⁴ Bi/U-Ra/	9,7 ± 0,7	—	21,8 ± 1,7	—
220	658	2321 /3,5 %/	^{110m} Ag	22,1 ± 0,8	10,6 ± 0,4	19,3 ± 0,7	896 ± 31
227	678	230 /19 %/	^{110m} Ag	19,3 ± 3,7	9,4 ± 1,8	16,9 ± 3,2	803 ± 153
230	688	128 /32 %/	^{110m} Ag	18 ± 6	8,7 ± 2,8	16 ± 5	750 ± 240
236	707	468 /9,7 %/	^{110m} Ag	25,6 ± 2,5	12,6 ± 1,2	22,4 ± 2,2	1080 ± 105
249	744	144 /28 %/	^{110m} Ag	29 ± 8	14,3 ± 4,0	25 ± 7	1230 ± 340
256	764	562 /9,4 %/	^{110m} Ag	23,6 ± 2,2	11,9 ± 1,1	20,6 ± 1,9	1020 ± 96
271	811	227 /20 %/	⁵⁸ Co	0,65 ± 0,13	0,34 ± 0,07	1,95 ± 0,39	9,7 ± 1,9
274	818	86 /37 %/	^{110m} Ag	12 ± 4	5,9 ± 2,2	10 ± 4	510 ± 190
279	835	271 /16 %/	⁵⁴ Mn	0,82 ± 0,13	0,43 ± 0,07	2,32 ± 0,37	11,8 ± 1,9
296	885	1654 /3,3 %/	^{110m} Ag	23,5 ± 0,8	12,3 ± 0,4	20,4 ± 0,7	1040 ± 34

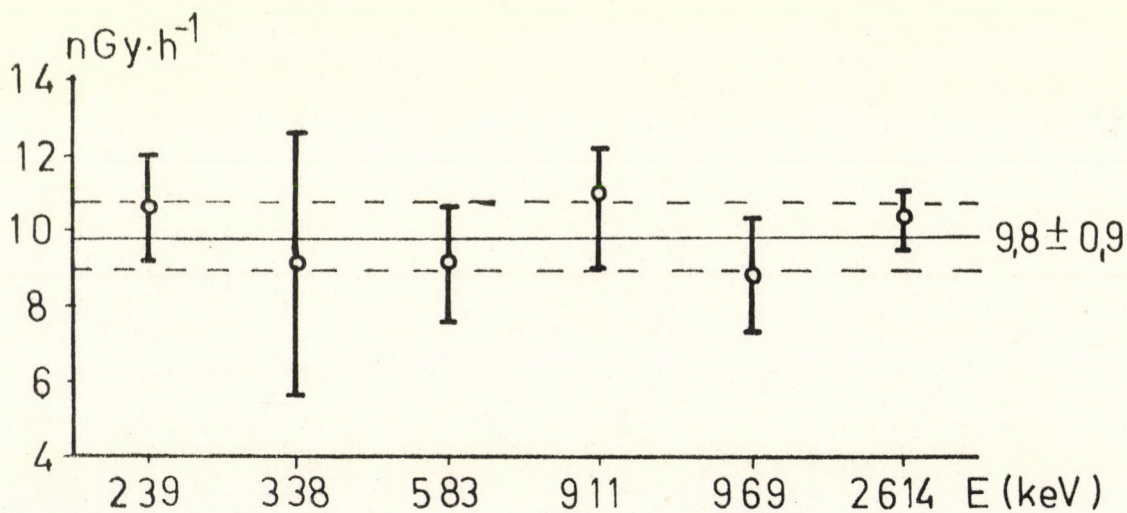
21. táblázat folyt.

305	911	340 /12 %/	$^{228}\text{Ac/Th/}$	$10,9 \pm 1,3$	—	$16,7 \pm 2,0$	—
313	937	845 /5,3 %/	^{110m}Ag	$25,4 \pm 1,3$	$14,1 \pm 0,7$	$22,1 \pm 1,2$	1181 ± 63
324	969	218 /17 %/	$^{228}\text{Ac/Th/}$	$8,8 \pm 1,5$	—	$13,4 \pm 2,3$	—
374	1120	158 /23 %/	$^{214}\text{Bi/U-Ra/}$	$7,5 \pm 1,7$	—	$16,9 \pm 3,9$	—
392	1173	167 /23 %/	^{60}Co	$1,76 \pm 0,40$	$0,97 \pm 0,22$	$1,63 \pm 0,37$	$10,6 \pm 2,4$
413	1238	90 /33 %/	$^{214}\text{Bi/U-Ra/}$	$11,7 \pm 3,9$	—	$26,3 \pm 8,7$	—
444	1333	164 /15 %/	^{60}Co	$1,83 \pm 0,27$	$1,08 \pm 0,16$	$1,70 \pm 0,26$	$10,6 \pm 1,6$
462	1384	428 /6,9 %/	^{110m}Ag	$21,6 \pm 1,5$	$13,8 \pm 1,0$	$18,9 \pm 1,3$	1167 ± 81
487	1461	1375 /3,0 %/	^{40}K	$9,68 \pm 0,29$	—	225 ± 7	—
502	1505	217 /9,4 %/	^{110m}Ag	$21,5 \pm 2,0$	$14,1 \pm 1,3$	$18,7 \pm 1,8$	1209 ± 114
588	1764	115 /14 %/	$^{214}\text{Bi/U-Ra/}$	$6,61 \pm 0,93$	—	$14,8 \pm 2,1$	—
870	2614	220 /7,1 %/	$^{208}\text{Tl/Th/}$	$10,3 \pm 0,7$	—	$15,7 \pm 1,1$	—

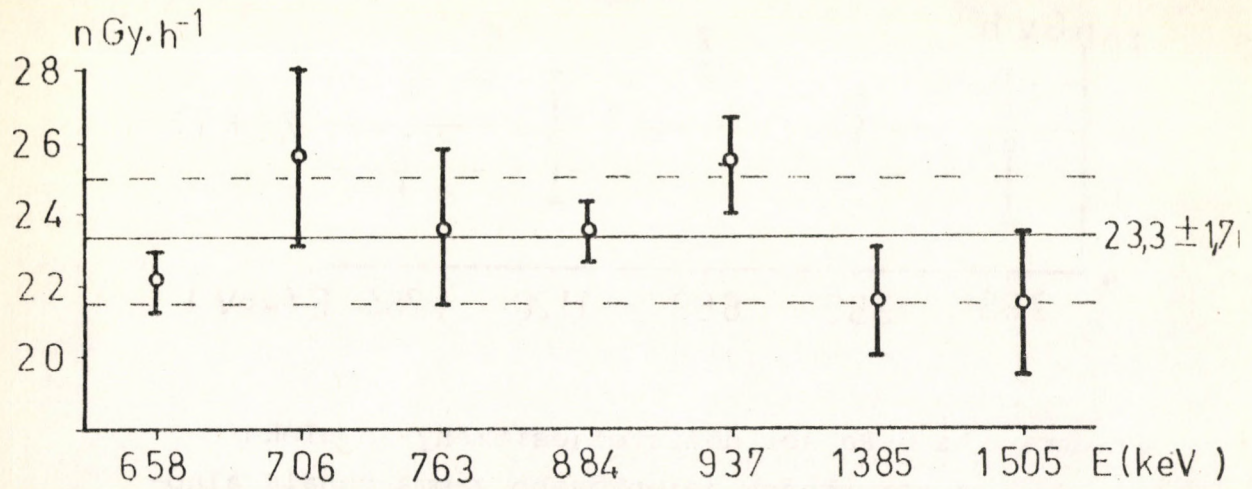

19. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 2. mérési ponton.

20. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 2. mérési ponton.

21. ábra Az $^{110\text{m}}\text{Ag}$ dózisteljesítmény-járuléka a nuklid néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 2. mérési ponton.

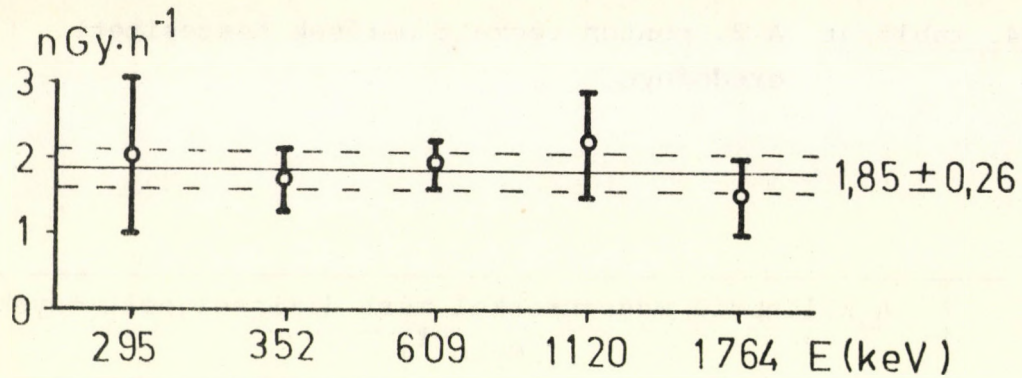
22. táblázat A 2. ponton végzett mérések összesített eredményei

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /			
	Ge/Li/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM detektor	Árnyékolatlan GM detektor
U-Ra sor	7,8 [±] 1,2	11,2 [±] 1,4		
Th sor	9,8 [±] 0,9	9,7 [±] 0,7		
⁴⁰ K	9,7 [±] 0,3	10,7 [±] 0,2		
^{110m} Ag	23,3 [±] 1,7 /12,8 [±] 1,3/*/	22 ± 4 /12 ± 2/*/		
⁵⁸ Co	0,65 [±] 0,13 /0,34 [±] 0,07/*/	-		
⁶⁰ Co	1,80 [±] 0,24 /1,03 [±] 0,14/*/	-		
⁵⁴ Mn	0,82 [±] 0,13 /0,43 [±] 0,07/	-		
teljes	53,9 [±] 2,3 /41,9 [±] 2,0/*/	54 ± 4 /44 ± 3/*/	39,9 ± 3,2	48,3 ± 3,9

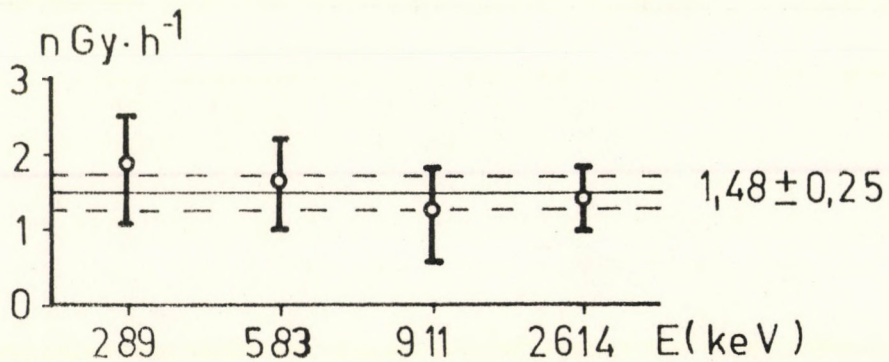
/*/Sikbeli forráseloszlás feltételezésével kapott érték

23. táblázat A 3. ponton végzett Ge/Li/ spektrometriai mérés kiértékelésének eredményei

Csúcshely /csatorna/	Energia /keV/	Nettó csúcs- terület /impulzus/	Izotóp	Dózisteljesítmény /nGy.h ⁻¹ /	Aktivitás koncentr. /Bq.kg ⁻¹ /
79	239	182 /39 %/	²¹² Pb /Th/	1,77 ± 0,69	2,69 ± 1,05
98	295	96 /49 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	2,0 ± 1,0	4,5 ± 2,2
112	338	75 /51 %/	²²⁸ Ac /Th/	3,6 ± 1,8	5,4 ± 2,7
117	352	146 /24 %/	²¹⁴ Pb /U-Ra/	1,71 ± 0,41	3,85 ± 0,92
193	583	62 /36 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	1,59 ± 0,57	2,43 ± 0,87
202	609	151 /17 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	1,86 ± 0,32	4,19 ± 0,71
241	727	27 /71 %/	²¹² Bi /Th/	3,5 ± 2,5	5,0 ± 3,5
302	911	38 /46 %/	²²⁸ Ac /Th/	1,22 ± 0,56	1,86 ± 0,86
371	1120	46 /31 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	2,18 ± 0,67	4,9 ± 1,5
484	1461	121 /12 %/	⁴⁰ K	0,86 ± 0,10	19,9 ± 2,4
585	1764	26 /31 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	1,49 ± 0,46	3,4 ± 1,0
730	2204	18 /38 %/	²¹⁴ Bi /U-Ra/	3,9 ± 1,5	8,8 ± 3,3
866	2614	29 /26 %/	²⁰⁸ Tl /Th/	1,35 ± 0,35	2,06 ± 0,53

22. ábra Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 3. mérési ponton.

23. ábra A Th sor dózisteljesítmény-járuléka a sor néhány jelentősebb gamma-vonala alapján a 3. mérési ponton.

24. táblázat A 3. ponton végzett mérések összesített eredménye

	A különböző módszerekkel mért dózisteljesítmények /nGy.h ⁻¹ /			
	Ge/Li/	NaI/Tl/	Árnyékolt GM det.	Árnyékolatlan GM det.
U-Ra sor	1,85 [±] 0,26	2,02 [±] 0,21		
Th sor	1,48 [±] 0,25	1,10 [±] 0,29		
⁴⁰ K	0,86 [±] 0,10	0,87 [±] 0,08		
teljes	4,19 [±] 0,37	3,99 [±] 0,37	< 5,0	< 4,0

6. Következtetések

A 3., 4. és 5. fejezetekben ismertettük az egyes mérési pontokon különböző módszerekkel mért dózisteljesítményeket.

Korrelációs számítását végeztünk a Ge/Li/ és a NaI/Tl/ detektorokkal meghatározott természetes radioizotópok dózisteljesítmény-járulékai és a teljes dózisteljesítmények között. A korrelációs összefüggéseket a 24-27. ábrákon láthatjuk.

A regressziós egyenesek paramétereit a 25. táblázat tartalmazza.

25. táblázat Korrelációs együtthatók és a regressziós egyenesek paramétereit

	R	m	b/ngy.h ⁻¹ /	Sy /nGy.h ⁻¹ /
U-Ra sor	0,97	0,91	0,92	1,80
Th sor	0,98	0,88	0,01	1,46
⁴⁰ K	0,94	1,09	-0,89	1,83
teljes dózistelj.	0,99	1,00	-0,48	2,92

R a korrelációs együttható,

m az egyenes meredeksége,

b az egyenes tengelymetszete,

Sy a regressziós becslés szórása /az illesztett egyenes és a mérési pontok közötti átlagos eltérés/

Megjegyzés: a korrelációs számításnál a súlyozatlan mérési adatokkal számoltunk.

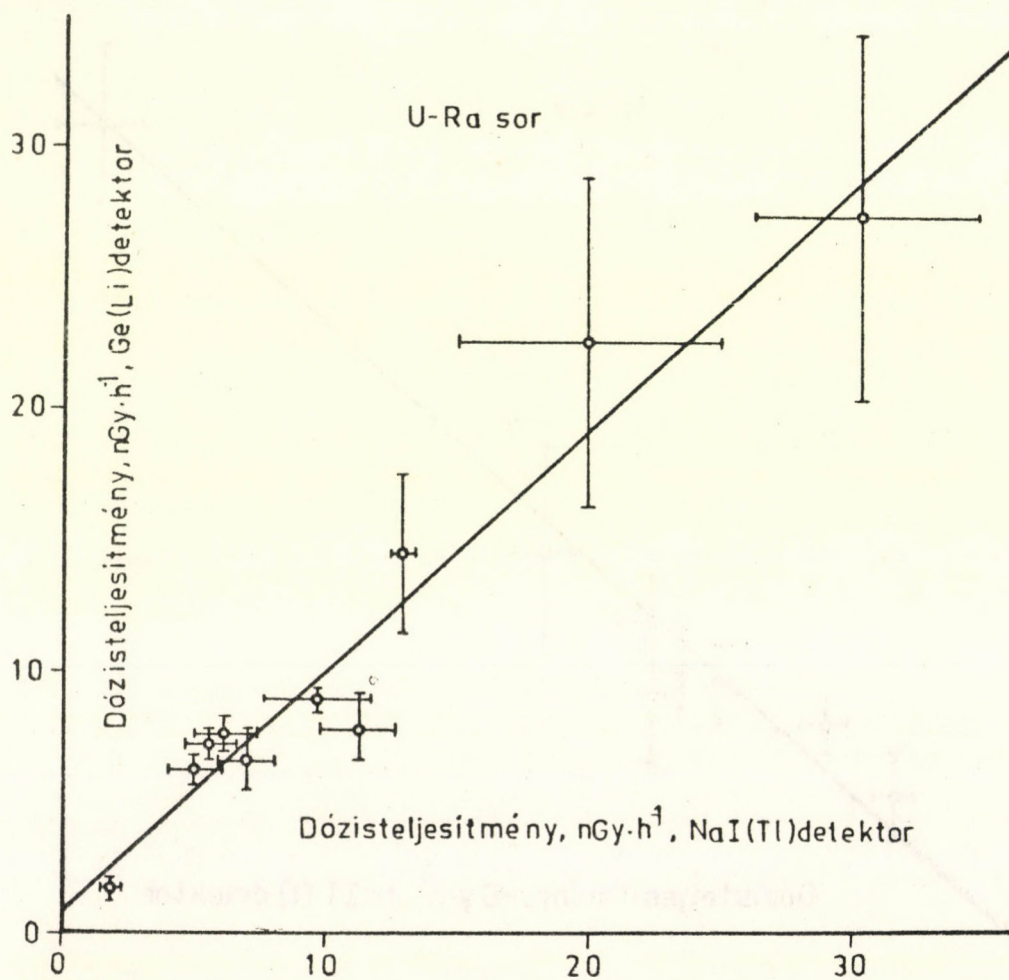
Az ábrákból és a táblázatokból jól látható, hogy a kétféle spektrometriai módszerrel kapott eredmények jól egyeznek. Képeztük a Ge/Li/ és a NaI/Tl/ detektorokkal mért dózisteljesítmény-járulékok és teljes dózisteljesítmények hányadosait. A hányadosok átlaga U-Ra sor, Th sor, ^{40}K és a teljes dózisteljesítmény esetén rendre: 1,03; 0,93; 1,01 és 0,99.

Megállapíthatjuk, hogy az eltérések 10 %-nál kisebbek, ami nagyon jó egyezést jelent.

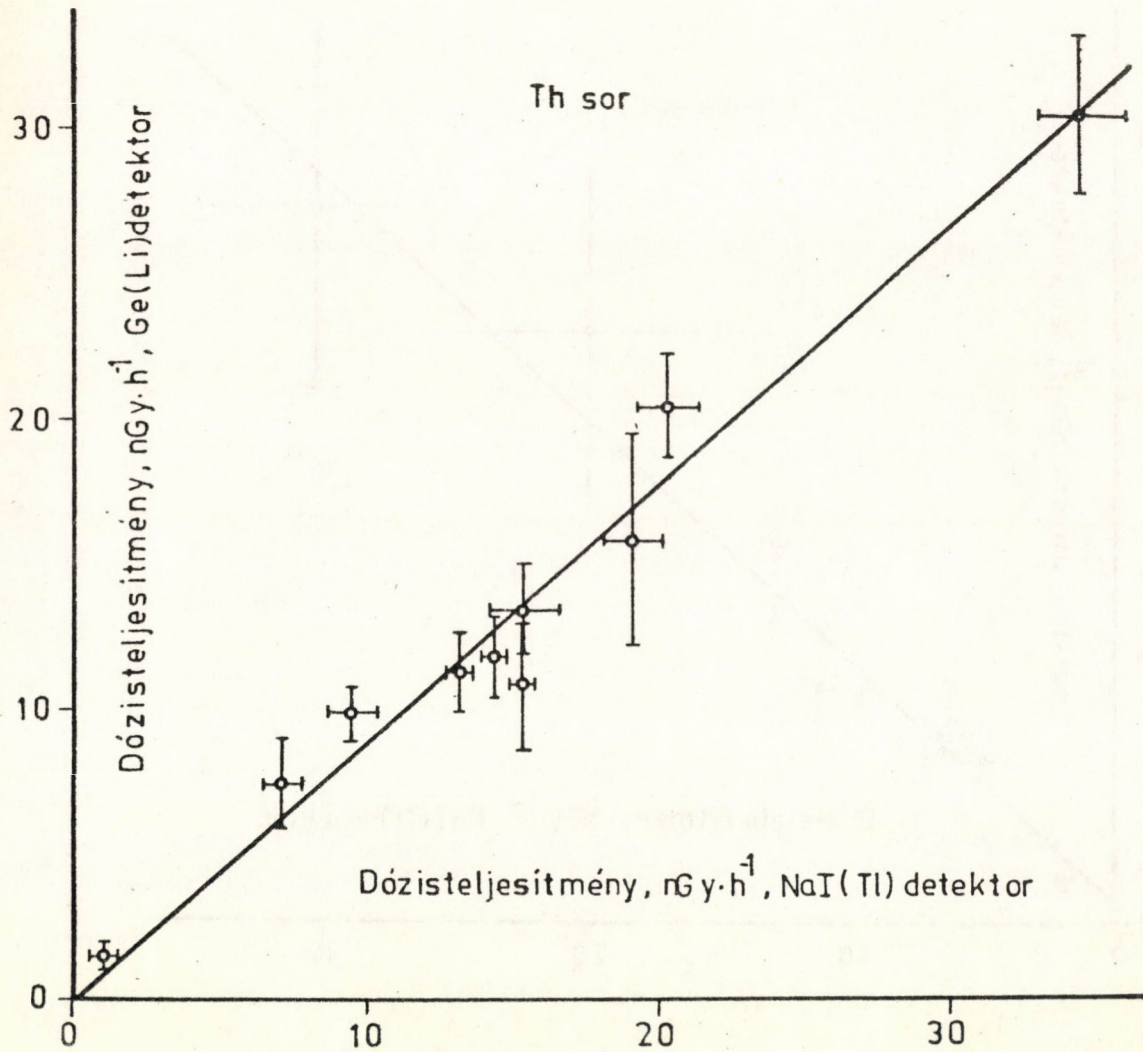
A 28. ábrán mutatjuk be a négy különböző detektorral kapott teljes dózisteljesítményeket mérési pontonként. Azokon a helyeken, ahol természetes háttérrel mértünk, jó egyezést kaptunk a GM-csöves detektorokkal és a spektrometriai módszerrel nyert eredmények között. A fekáliás iszap tetején a GM detektorokkal mért dózisteljesítmény-adatok eltérnek. Ennek fő oka az, hogy a GM-csöves detektorok kalibrációja egy átlagos, egyenletes eloszlású természetes radioizotópokat tartalmazó háttér figyelembevételével történt. A POKER-CAMP program [6] segítségével sikforrás esetén is kiszámolható a GM-csöves detektorok jelzése, így megbecsülhető a mesterséges izotópok dózisteljesítmény-járuléka, erre azonban a jelen dolgozatban nem térünk ki.

Jelentős az eltérés a Piestiany 4. mérőállomáson, amely egy kb. 1000 m magas hegy tetején volt. Itt a kozmikus sugárzás jelentősen nagyobb, mint a tengerszint felett 100 m-rel, ahol a detektorok kozmikus háttérének meghatározása történt.

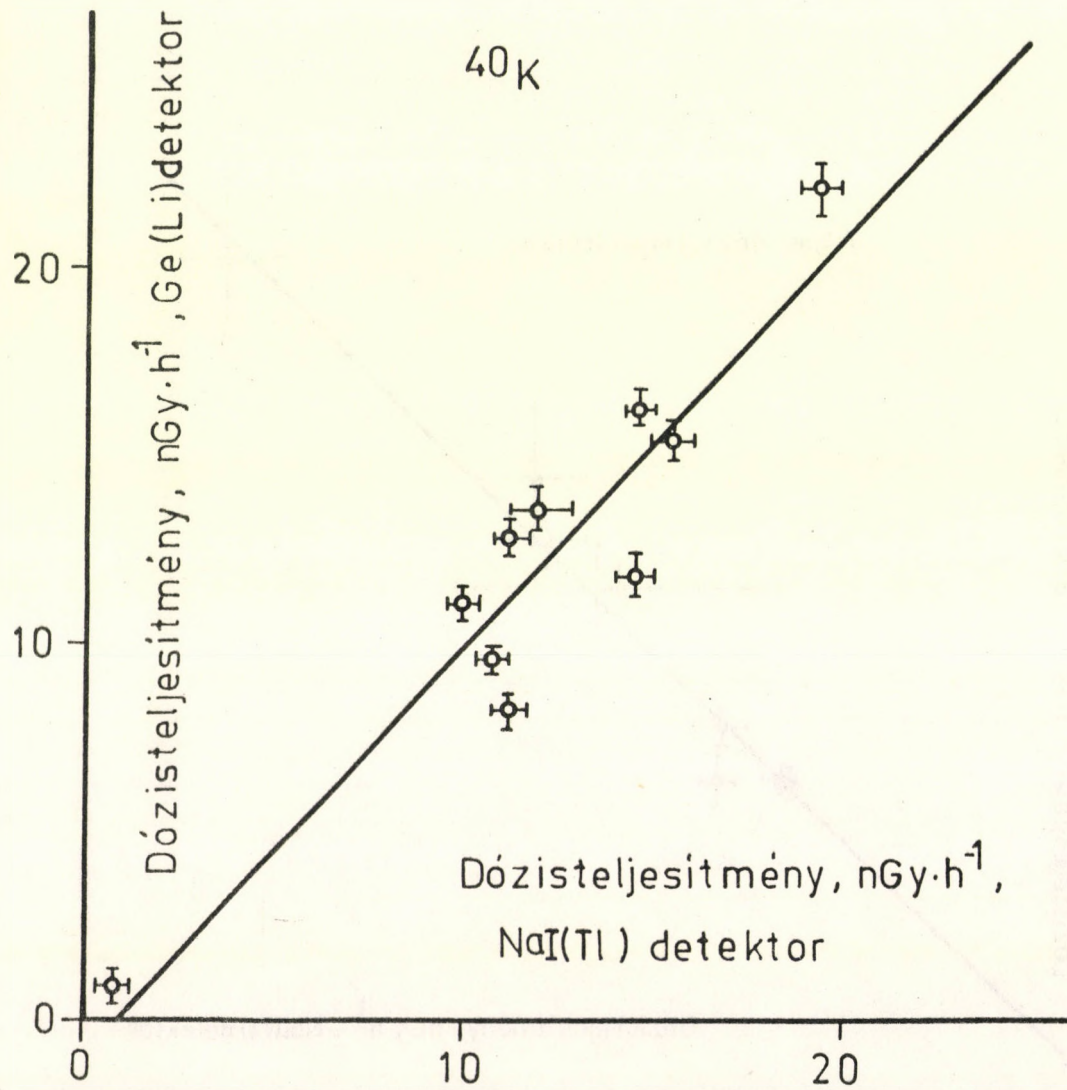

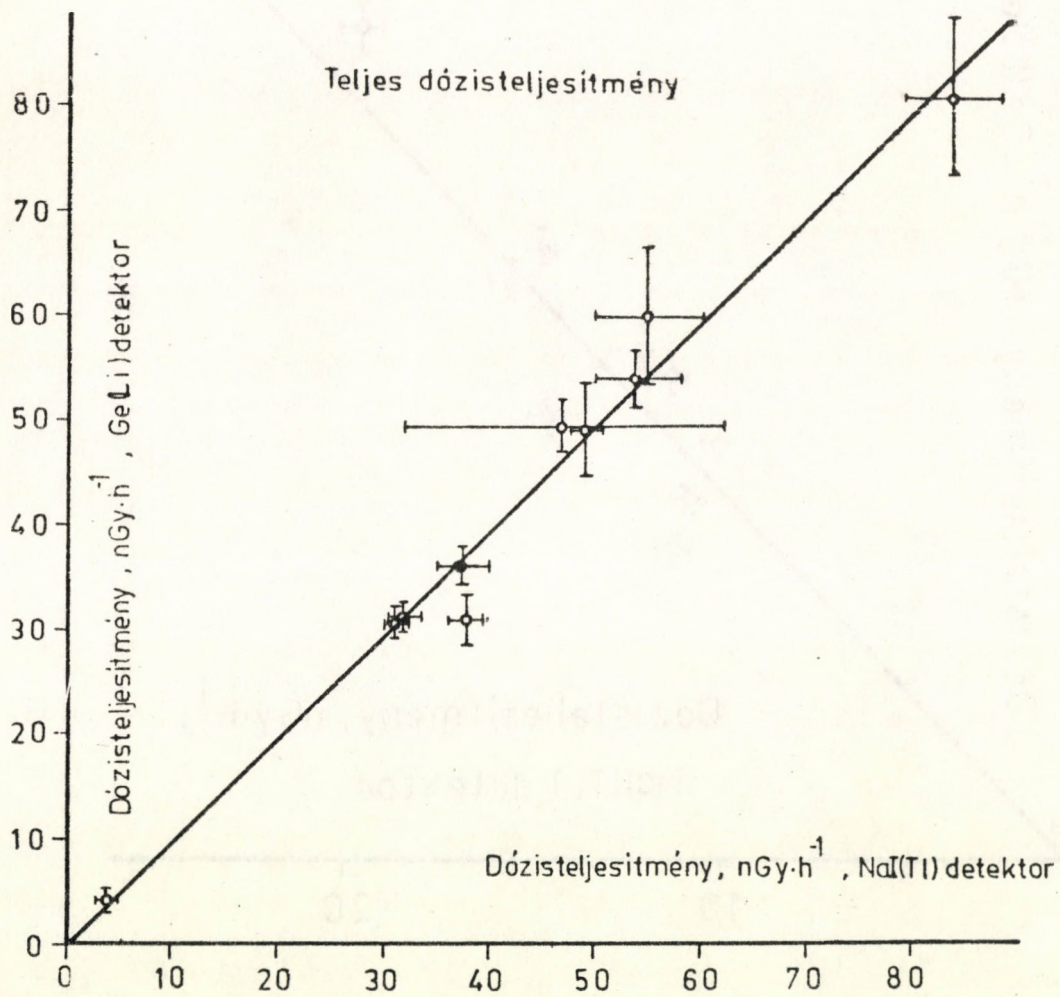
24. ábra U-Ra sor NaI/Tl/ és Ge/Li/ detektorral meghatározott dózisteljesítményei közötti korrelációs összefüggés

25. ábra Th sor NaI/Tl/ és Ge/Li/ detektorral meghatározott dózisteljesítményei közötti korrelációs összefüggés

26. ábra ⁴⁰K izotóp NaI/Tl/ és Ge/Li/ detektorokkal meghatározott dózisteljesítményei közötti korrelációs összefüggés

27. ábra NaI/Tl/ és Ge/Li/ detektorral meghatározott teljes dózisteljesítmények közötti korrelációs összefüggés

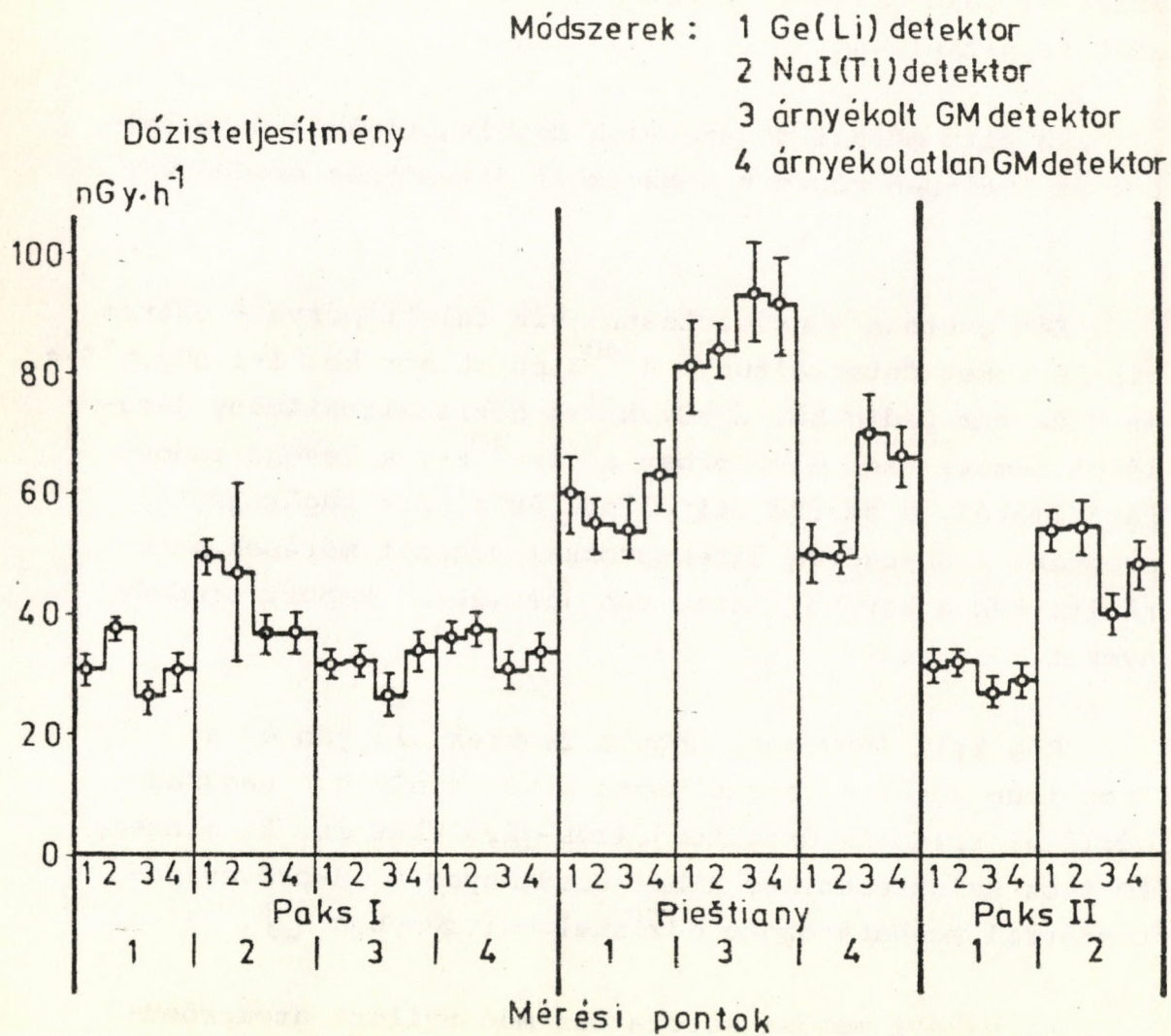
Több esetben méréseinket az erőmű környezetellenőrző rendszerének telepített mérőállomásain végeztük. Itt mód nyílt az eredményeknek a korábbi, üzemeltetés előtt mért szinttel való összevetésére. Ebben az esetben is jó egyezést tapasztaltunk.

In situ mérési módszereink megbízhatóságát megerősítik az 1981-ben végzett nemzetközi összemérés eredményei [7].

Két esetben - nevezetesen: viz felett mérve - extrém kis háttérrel detektáltunk. A ^{40}K és Th sor kb. $1-1 \text{ nGy}\cdot\text{h}^{-1}$ -s, az U-Ra sor pedig kb. $2 \text{ nGy}\cdot\text{h}^{-1}$ -s dózisteljesítmény-járulékot adott. Ezek elsősorban a víz ^{40}K -, a levegő radontartalmától, a szerkezeti elemek és a part sugárzásától erednek. A GM-csöves detektorokkal végzett mérések megerősítették a korábbi "kozmosz járulékokra" kapott eredményeket.

Meg kell jegyezni, hogy a fentiek alapján ez a "kozmosz járulékok" tartalmazza a kb. $4 \text{ nGy}\cdot\text{h}^{-1}$ nagyságú dózisteljesítmény detektorjelzés-járulékát is. Ez mintegy 10 %-os szisztematikus hibát eredményez a GM-csöves detektorral meghatározott dózisteljesítményben [2].

Az ez évi mérési sorozatban mód nyílt atomerőműtől származó kismértékű környezeti szennyeződés helyszíni vizsgálatára. A 29. ábrán látható a szennyvизtiszító fekáliás ülepitő medencéje melletti iszaphányó tetején felvett szcintillációs- és Ge/Li/ detektorral kapott spektrum.

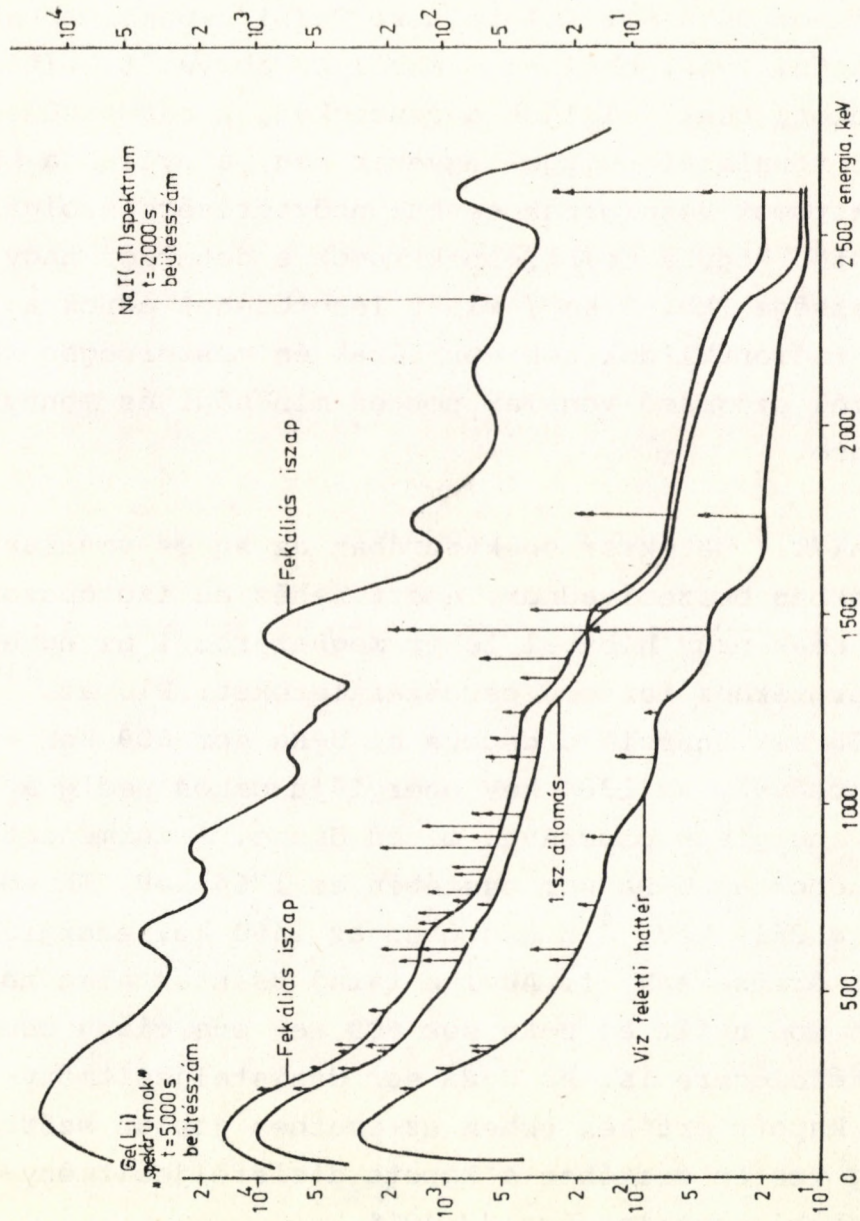

28. ábra Különböző detektorokkal meghatározott teljes dózisteljesítmények mérési pontonként

Összehasonlítás céljából ugyanezen az ábrán egy telepített mérőállomáson és a víz felett mért Ge/Li/ spektrumokat is feltüntettük. Rajztechnikai okokból az ábrázolt Ge/Li/ spektrumokban csak jelöljük a csucsokat, a csucsszélesség a rajzolt vonalszélességgel egyezik meg, a nyilak a különböző spektrumok vonalainak megkülönböztetésére szolgálnak. Jól látható, hogy a Ge/Li/-spektrumok a detektor nagy felbontóképessége /kb. 3 keV/ miatt lehetőséget adnak a természetes radionuklidok sok vonalának és mesterséges radioizotópoktól származó vonalak pontos minőségi és mennyiségi analizisére.

A NaI/Tl/ detektor spektrumában az egyes vonalak nagymértékben összeolvadnak, ezért nehéz az izotópazonosítás és csak nagy hibával lehet meghatározni az egyes gamma-energiákhoz tartozó csucsterületeket. Pl. az ^{110m}Ag izotóp 658 keV energiájú csucsá az U-Ra sor 609 keV energiájú csucsával, az 1384 keV energiájú csucs pedig a ^{40}K 1460 keV energiájú csucsával olvad össze. A természetes radioizotópoknál U-Ra sor esetében az 1764 keV, Th sor esetében a 2614 keV, ^{40}K esetében az 1460 keV energiájú csucsokat értékeltük ki. Ahol a talaj urántartalma nagyobb volt, ott mód nyílt az U-Ra sor 609 keV energiájú csucsának kiértékelésére is. Az U-Ra sor dózisteljesítmény-járulékára kapott értékek ebben az esetben jobban szórtak. Az ^{110m}Ag izotóp esetében a kapott dózisteljesítmény-járulékok bizonytalansága 30-40 %.

Ge/Li/ detektor esetében az U-Ra és a Th sor dózisteljesítmény-járulékának meghatározása a sorok több gamma-vonala alapján történt. A kapott értékeket átlagoltuk, hibaként az empirikus szórásukat vettük.

29. ábra Néhány jellemző Ge/Li/ és NaI/Tl/ spektrum

Megállapíthattuk, hogy a szórás mind a két sor esetében kb. 14 %. A 2-23. ábrákból jól látható, hogy a kapott értékek szórása nem nagy és nincs a különböző energiákra meghatározott dóziskonverziós tényezőkben energia szerinti torzítás.

Kimutattuk, hogy a fekáliás iszap az alábbi radioizotópokat tartalmazza: ^{54}Mn , ^{58}Co , ^{60}Co , $^{110\text{m}}\text{Ag}$. Ezen izotóptól származó dózisteljesítmény-járadékokat is több vonal alapján határoztuk meg, mind síkbeli, mind egyenletes eloszlást feltételezve. A valóságos eloszlás a kettő között van, pontosan nem ismert. A kétféle eloszlással kapott dózisteljesítmények kb. kettős faktorral térnek el egymástól, egyenletes eloszlást feltételezve kapunk nagyobb értéket.

A globális fallout eredetű ^{137}Cs izotópra és a kozmogén eredetű ^7Be izotópra szintén síkeloszlást tételeztünk fel. A valóságos eloszlás a megműveletlen talajfelszínre kihullott ^{137}Cs izotóp esetén exponenciális kb. 3-5 cm relaxációs mélységgel, amelyhez tartozó konverziós tényező kb. 30 %-kal kisebb, mint a síkbeli eloszláshoz tartozó érték. Ez a dózisteljesítményben mintegy 30 %-os alábecslést okoz.

A 26. táblázatban összefoglaljuk a szcintillációs és a Ge/Li/ spektrométerrel kapott dózisteljesítmények átlagos hibáit természetes és néhány mesterséges radioizotóp esetében, valamint a GM-csőves detektorokkal mért értékek hibáit, 2000, 5000, ill. 1000s mérési időre vonatkozóan.

26. táblázat A különböző detektorokkal meghatározott dózisteljesítmények bizonytalanságai százalékban

	U-Ra sor	Th sor	^{40}K	^{137}Cs	$^{110\text{m}}\text{Ag}$	teljes
NaI/Tl/ detektor	14-18	6-8	4-6	20-30	30-40	8-12
Ge/Li/ detektor	12-16	12-16	2-3	10-15	8-10	8-12
GM detektorok						10-15

A bizonytalanságok a statisztikus hibát és a több vonalból meghatározott értékek szórását tartalmazzák. További hibaforrások lehetnek:

- a forrás eloszlás hibás ismerete,
- a talaj összetétele, nedvességtartalma,
- a talaj inhomogenitása, egyenetlensége,
- az U-Ra és Th sor radioaktiv egyensúlyának hiánya,
- a levegőben lévő radonleányelemek hatása,
- a kalibrációs mérések és számítások hibája.

Általában elmondhatjuk, hogy az alkalmazott módszerekkel nagyjából azonos bizonytalansággal - mintegy 10-15 % - tudjuk a dózisteljesítményt meghatározni. Míg a szcintillációs spektrométer elsősorban a természetes radioaktivitás meghatározását teszi lehetővé, addig a Ge/Li/ spektrométer a nagyobb felbontóképessége miatt lehetőséget ad mesterséges radioizotópok azonosítására és a tőlük származó dózisteljesítmény kielégítő pontosságú kiszámítására.

Az ebben az évben végzett mérések alapján becslést adhatunk az egyes radioizotópoktól származó már kimutatható dózisteljesítmény-járulékokra a különböző detektorok esetében. A számításoknál 95 %-os megbízhatósági határt vettünk alapul. NaI/Tl/ detektornál 2000-os, Ge/Li/ detektornál 5000-os, GM-csőves detektoroknál 1000-os méréseket feltételeztünk. Átlagos háttér feltételezésével meghatároztuk, hogy az egyes detektoroknál mennyi a már szignifikáns jelzésnövekedés az adott energiájú csucsban. A NaI/Tl/ detektornál figyelembe vettük, hogy a ^{137}Cs 662 keV energiájú csucsa az U-Ra sor 609 keV, a ^{131}I 365 keV energiájú csucsa pedig a 351 keV energiájú csucsával olvad össze. Az U-Ra sor csucsterületei időben mintegy 30 %-ot ingadoznak. A GM-csőves detektoroknál a háttér 5 %-os időbeli ingadozásával számoltunk [2] .

A természetes radioizotópokra vonatkozó kimutatási határ számításánál GM-csőves detektorok esetében csak a kozmikus járulékot vettük figyelembe, a NaI/Tl/ és Ge/Li/ detektoroknál pedig a viz felett mért háttérrel.

A már szignifikáns jelzésnövekedésből kiszámítottuk a különböző izotópok sugárzásának dózisteljesítményét. A természetes izotópokra egyenletes eloszlást, ^{137}Cs -re a talajban exponenciálisan csökkenő, ^{131}I esetében sik-eloszlást, ^{133}Xe esetében egy Gauss-függvénnyel leírható gázcsóva eloszlást tételeztünk fel [2]. A 27. táblázatban láthatók a kimutatható dózisteljesítmények a különböző izotópokra a különböző detektorok esetében.

27. táblázat Kimutatható dózisteljesítmények
nGy.h⁻¹-ban

Detektor	U-Ra sor	Th sor	⁴⁰ K	¹³⁷ Cs a talaj- ban	¹³¹ I a talaj felszi- nén	¹³³ Xe felhő
NaI/Tl/ detektor	0,8	0,9	0,1	1,6	0,6	-
Ge/Li/ detektor	0,5	0,5	0,1	0,07	0,05	-
Árnyékolatlan GM detektor	3,7	4,1	4,0	10	11	6,5
Árnyékolt GM detektor	5,7	6,1	5,1	14	18	720

A táblázatból látható, hogy Ge/Li/ spektrométert használva kb. egy nagyságrenddel csökken a környezetbe kijutó mesterséges radioizotópok kimutathatósági szintje.

Hivatkozások

- [1] Zombori P., Németh I., Andrási A.
Környezeti dózisintenzitás helyszíni meghatározása
Ge/Li/ spektrometriával. A módszer. KFKI-1983-44,
Budapest, 1983.
- [2] Németh I., Zombori P., Koblinger L., Andrási A.,
Germán E., Kemenes L.:
A környezeti dózisteljesítmény üzemeltetés előtti
helyzetének vizsgálata a paksi atomerőmű környezetében.
KFKI-1982-93., Budapest, 1982.
- [3] Andrási A., Beleznay F.-né, Németh I., Zombori P.
Környezeti minták gamma-spektrometriai mérése a paksi
atomerőmű üzemi környezetellenőrzésében.
Paksi atomerőmű környezetellenőrzés: Mérési leírás 5.
KFKI, Budapest, 1982.
- [4] H.L. Beck, W.I. Condon, W.M. Lowder
Spectrometric Techniques for Measuring Environmental
Gamma Radiation. HASL-150 /1964/.
- [5] H.L. Beck, I. De Campo, C. Gogolak
In situ Ge/Li/ and NaI/Tl/ Gamma-Ray Spectrometry
HASL-258 /1972/.
- [6] Koblinger L.: POKER-CAMP: a Program for Calculating
Detector Responses and Phantom Organ Doses in Environmental
Gamma Fields. KFKI-1981-79, Budapest, 1981.
- [7] A. Andrási, I. Németh, P. Zombori, E. Germán, L. Kemenes,
S. Janečka, I. Kvasnička, J. Morávek, O. Slavik, K. Feik,
V. Grujbár, J. Košťal: Intercomparison of Some Environmental
Monitoring Methods Applied at Nuclear Power Plants in
Czechoslovakia /Bohunice/ and in Hungary /Paks/,
KFKI-1982-114, Budapest, 1982.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year.

The second part of the report deals with the results of the work done during the year and the progress of the work done during the year.

The third part of the report deals with the results of the work done during the year and the progress of the work done during the year.

The fourth part of the report deals with the results of the work done during the year and the progress of the work done during the year.

The fifth part of the report deals with the results of the work done during the year and the progress of the work done during the year.

The sixth part of the report deals with the results of the work done during the year and the progress of the work done during the year.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

Kiadja a Központi Fizikai Kutató Intézet
Felelős kiadó: Gyimesi Zoltán
Szakmai lektor: Uchrin György
Példányszám: 69 Törzsszám: 84-221
Készült a KFKI sokszorosító üzemében
Felelős vezető: Nagy Károly
Budapest, 1984. március hó